

De KERK VAN ROLDUC.	24
Toestand der kerk in 1453.	29
Herstelling der kerk	31
Herstelling van het priesterkoor	31
Volledige herstelling der kerk.	34
De kerkschildering.	41
De altaren	54
Een nieuw altaar van het heilig Kruis	55
De mozaiek-vloer op het koor	57
De reliquieën in de kerk van Rolduc. Reli- quieën van het heilig Kruis.	58
Het wonder der partikel van het H. Kruis te Hoydonck	59
De reliquieën der H. Lucia.	62
Het corpus sanctum der h. Daphné.	66
De H. Johannes-kapel op het kerkhof en de Johannes-klok.	68
De kerk van Rolduc, begraafplaats der Hertogen van Limburg.	71
Afstamming van H. M. Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, van Karel den Groote door de Hertogen van Limburg	74

De Kerk van Rolduc.

Beschrijving der Kerk.

ET lijdt geen twijfel, dat de kerk tegelijk met de crypte door Ailbertus ontworpen is, en dat de fundamenteën van het gebouw reeds door hem en Embrico gelegd zijn. Dit blijkt niet alleen uit de heerlijke eenheid van constructie, maar ook uit de woorden van de annalen: „consecratus est locus Rodensis ecclesiae et cripta,” en later bij den opbouw: „exaltavit muros ecclesiae.”

In het jaar 1130 werd de eerste hand gelegd aan den opbouw van het monument, dat in waardigheid en zuiverheid van vormen met de schoonste kerken in dien bouwtrant aan den Rijn kan wedijveren. Men bouwde in dat jaar het priesterkoor in trifolium op den grondslag der crypte, en later achtereenvolgens, met tusschenruimte van vele jaren, de verschillende vakken van de hoofd- en zijbeuken der kerk; zij werd pas voltooid in 1209, en datzelfde jaar gewijd door Philippus, Bisschop van Ratzeburg.

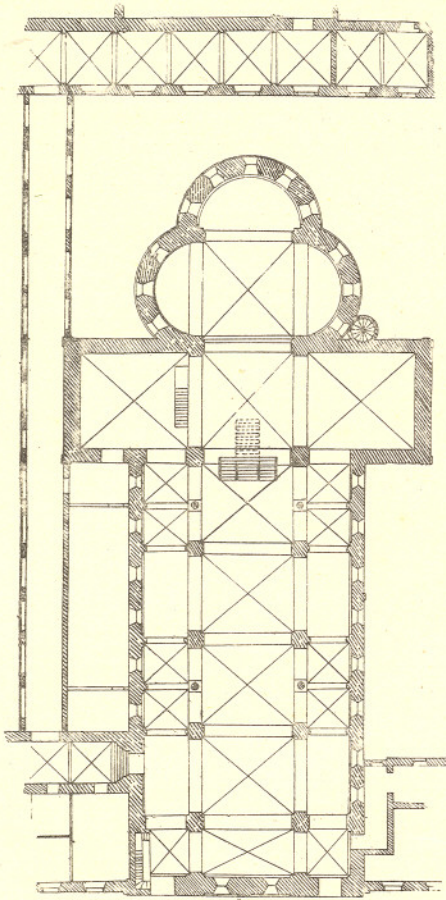
De abdijkerk van Rolduc is eene kruiskerk, wier as eene lengte heeft van bijna

52 meter bij eene hoogte van bijna 14, gemeten onder de gewelven van het schip, dat door zijbeuken geflankeerd wordt. Het koor heeft den vorm van een klaverblad. Deze, wegens zijne symbolistische beteekenis zeer opmerkenwaardige vorm, is uiterst zeldzaam; hij verzinnebeeldt het leerstuk der H. Drievuldigheid; en te treffender wordt deze voorstelling, als wij bedenken, dat de Annalen den genialen stichter Ailbertus noemen: „Sanctissimae Trinitatis cultor eximius,” een uitstekend vereerder der heilige Drievuldigheid.

Wij geven hier een schets van het belangwekkend monument.

Tusschen den nartex die, zegt Dr. Cuypers, oorspronkelijk in den vorm veel overeenkomst had met dien der Romaansche kerken van Maastricht, maar in den loop der eeuwen veel veranderingen heeft ondergaan, en den kruisbeuk, strekt zich de hoofdbeuk naar het Oosten in vier gelijke, vierkante vakken uit.

De wijd gerekte kruisgewelven rusten op zware vierkante pijlers, bezet met pilasters, die de gordelbogen van den

Oorspronkelijk grondplan der kerk, hersteld sedert 1891.

middenbeuk dragen. Naar den kant der zijbeuken verheffen zich ronde, half in het metselwerk ingelaten zuilen, die aan den overkant in den muur der zijbeuken herhaald, de bogen der zijgewelven dragen. De voet- en kroonstukken dezer halve zuilen zijn hoogst opmerkenswaardig; eenige der voetstukken zijn bekapt in vorm van fantastische monsters, symbolen der ketterijen, die door de Kerk overwonnen werden.

Om tegensteun te geven aan de zware gewelven der vier vakken in den hoofdbeuk, heeft de bouwmeester de zijbeuken afwisselend gebouwd met verhoogde tongewelven, die van den eenen pijler tot den anderen gaan, en met lagere kruisgewelven, die, rustend op een tusschen geplaatste kolom, door deze in twee gelijke vierkanten verdeeld zijn.

Zoo komt het tongewelf, dat zich op de gordelbogen der zijbeuken verheft, de geboorte der gewelven van den middenbeuk ondersteunen; zoo ontvangt deze middenbeuk het licht en uit de vensters, die in den muur van den hoofdbeuk boven de zijdaken geplaatst zijn, en van den verhoogden muur van den zijbeuk, waar het hooge tongewelf ruimte geeft voor twee grootere vensters, bekroond met een roosvenster van twee meter doorsnede.

Deze zeldzame bouwwijze is niet alleen doelmatig, omdat ze aan de gewelven krachten tegensteun verleent, maar zij geeft tevens aan het in- en uitwendige van het gebouw een heel eigenaardige en rijke afwisseling, die veel tot de schoonheid van het monument bijdraagt; van buiten de drie kruisbeuken met hunne sierlijk omlijste gevels en hunne drie vensters — het getal drie komt

Bazement eener zuil in den zijbeuk.

Bazement eener zuil in den zijbeuk.

steeds terug in de kerk van Ailbertus;— van binnen de beurtelings hoogere en lagere gewelven, bogen en zuilen,— 't vormt alles in die verscheidenheid een zóó harmonisch geheel, dat wij niet kunnen nalaten, onze bewondering uit te drukken voor het genie van den stichter, die het gebouw ontworpen heeft.

Groot is de indruk, dien dit meesterstuk van Romaanschen stijl op ieders gemoed maakt. Beschouwen wij de kerk uit den noordoostelijken hoek van den pandhof. Daar ligt het voor ons, ernstig, zwaar, maar niet log, niet gedrukt, het massief gebouw, breed omkranst door frissche graszoden en bloembedden, van alle kanten ingesloten door de vleugels van het gesticht en toch zoo vrij, zoo los te midden der binnentuinen.

Sierlijk als de tente van den Koning der koningen, leunt het met ranke zuilen, hoogrijzende muurlijsten en slanke ven-

sters versierde presbyterium tegen het schip, hoog aan den gelen muur van den bovenuitstekenden middenbeuk zijn drievoudig blauw schelpdak, door een dia-deem van kraagsteen omkranst, vastklappend.

Met innige belangstelling aanschouwen wij dit geheel nieuw gedeelte en laten dan onze oogen gaan langs het schip, langs den ruigen uit onbehouwen bloksteen, hoog boven de nieuwe Romaansche kruisgang opgetrokken muur, die nu eens slechts doorbroken met kleine, diepe vensteropeningen, zich met zijn schilddak terugtrekt, om plaats te maken voor de vensters van den hoofdbeuk, dan wederom in de drie kruisbeuken met hunne grootere vensterlichten en sierlijke gevels op den voorgrond treedt, totdat hij stuit tegen toren en nartex, waar wij, om niet uit de stemming te geraten, voor het oog onzer verbeelding de reeds geprojecteerde gevels in zandsteen tooveren.

Wij begeven ons in de kruisgang, werpen een blik op de grafsteen, die daar staan aan den ingang der kerk, alsof de groote mannen uit de geschiedenis der Abdij daar post gevat hadden, om te waken over de gebouwen en de tucht van het Huis, wij treden de kerk binnen en knielen, want niemand behoeft ons in het oor te fluisteren, dat wij ons bevinden in het huis Gods.

Dwars door het middenschip vestigen wij de blikken op den zuidelijken zijbeuk, dien wij vol bewondering volgen tot in de oostelijke nis van het groote transept. Wat een grootsche aanblik in die betrekkelijk kleine ruimte! Wat een speling van pijlers, kolommen, pilasters en bogen, groote en kleine, alles in het grauwoode, warmaandoende steen der omstreken! Wat rijkbeschilderde muur-

vlakken! Wat een afwisseling van schemering en licht, van kleuren en tinten!

We keeren ons om, beschouwen eenige oogenblikken den zwaren nartex, ook voorportaal genoemd, de aangewezen plaats der Catechumenen in de oude basilieken, waar het schemerlicht der twee vensters aan den avondkant het symbool is van den pas aanbrekenden dageraad des geloofs; en plaatsen ons dan in den middenbeuk van het gebouw.

Daar ligt ze voor ons open, de wijde tempelhalle! Roept de Gothische kerk met haar hoogrijzende spitsbogen u het «sursum corda» toe, hier galmt het u van alle kanten tegen: kniel neder, o nietig schepsel, en aanbid uwen God!

Het is ontegenzeggelijk waar, de aanblik van dit heiligdom stemt tot heiligen ernst, tot een stille bede des harten. En niets leidt u af van deze ernstige gedachten, noch de schoone architectonische vormen, noch de beeldengroepen, die u van de breede muurvlakken en van de hooge gewelven tegenstralen. Men wil bidden, men bidt! En hoe verder wij in de richting van het priesterkoor voortschrijden, hoe machtiger de indruk is op ons gemoed. Wij staan voor den dwarsbeuk; daar dompelt het oog in het schemerlicht der crypte en rechts en links vertoonen zich de prachtige kapellen van den kruisbeuk en treffen ons door hare rijke versieringen. Wij stijgen de trappen op van het priesterkoor. Daar ontwikkelt zich tot onze verrassing en verbazing het prachtige trifolium. Het volle daglicht, dat door het gebrand glas der elf groote vensters verheerlijkt, als het licht der hemelzalen, binnendringt, de edele vormen van het klaverblad, de geheimnisvolle schildering der gewelven op de Drievuldigheid wijzend, alles roept u toe: Eere zij den Vader, den

Zoon en den H. Geest! En in onze ziel ruischen de tonen van het bekende Rolducsche Kerklied:

Qu'ils sont aimés, grand Dieu, tes tabernacles!
Qu'ils sont aimés et chéris de mon cœur!
Là tu te plais à rendre tes oracles,
La foi triomphe et l'amour est vainqueur.

Laten wij God danken, die in den alles vernielenden stroom der eeuwen het heiligdom onzer vaderen bewaard heeft.

Bewaard, o ja, maar niet altijd bleef het in den loop der tijden gespaard.

Vreeselijke stormen zijn over het gebouw heengevaren.

Bij het jaar 1516 teekent de Annalist aan (van het jaar 1158 af is de geleerde Nicolaas Heyendal, abt van 1712—1733, schrijver der Rolducsche Annalen), dat de klooster- en kerkgebouwen vervallen of door brand vernield waren. Is in die algemeene ruïne ook het priesterkoor begrepen?

Het schijnt zoo; althans wij vinden er in verdere jaren geen gewag meer van gemaakt, totdat de schrijver bij 't jaar 1557 vermeldt, dat de abt Leonard Dammerscheid het nieuwe koor gebouwd heeft, het slecht Gothisch koor, dat met de kerk tevens de crypte heeft ontsierd en bedorven.

In den vreeselijken godsdienstoorlog der zestiende eeuw moest de kerk jammerlijk de getrouwheid der abten aan de oude leer misgelden; in de jaren 1568 en 1574, werd zij door de woeste legerbenden van Willem en Lodewijk van Nassau op deerniswekkende wijze geplunderd en door de brandfakkel geteisterd.

In het jaar 1580 ging de baldadigheid der soldaten van het garnizoen van Herzogenrath zóó ver, dat zij een reusachtigen stapel stroobossen in brand staken, zoodat de gewelven der St. Anna-

kapel (tegenwoordig de kapel van Onze Lieve Vrouw) door de felle hitte nederstortten.

Nieuwe eeuwen brachten nieuwe vijanden. De zoogenaamde Renaissance verving in haar afschrik van alle Romaansche en Gothische vormen de Romaansche vensters van den kruisbeuk door een ruw en plomp muurwerk met onhebbelijke moderne vensters, voerde een der kruisgangen van de abdij door het noordelijk transept en verschool de heele noordfaçade der kerk achter belendende gebouwen. De Fransche omwenteling zette de kroon op het vernielingswerk; de priesters moesten vluchten uit het heiligdom; de kostbaarheden des tempels werden verdeeld en naar naburige parochiën overgebracht, en ter-

wijl Rolduc eenzaam en verlaten treurde over zijne kinderen, heerschte de gruwel der verwoesting in de heilige plaats: de kerk werd gebruikt tot paardenstal!

God waakte echter over Ailbertus' heiligdom.

Ofschoon al de bezittingen der rijke abdij in den maalstroom der beroerten verloren gingen, bleef het huis en de kerk, dank aan de gehechtheid der laatste kloosterpriesters, gespaard. In het jaar 1831 nam Mgr. Van Bommel, Bisschop van Luik, het gebouw over als Klein Seminarie voor zijn diocesis, en stond het in 1843 af aan Mgr. Paredis, toenmaals apostolisch Vicaris van Limburg.

Nu sloeg eindelijk, na drie lange eeuwen van tegenspoed, het verrijzenisuur voor het dierbare monument.

Toestand der Kerk in 1853.

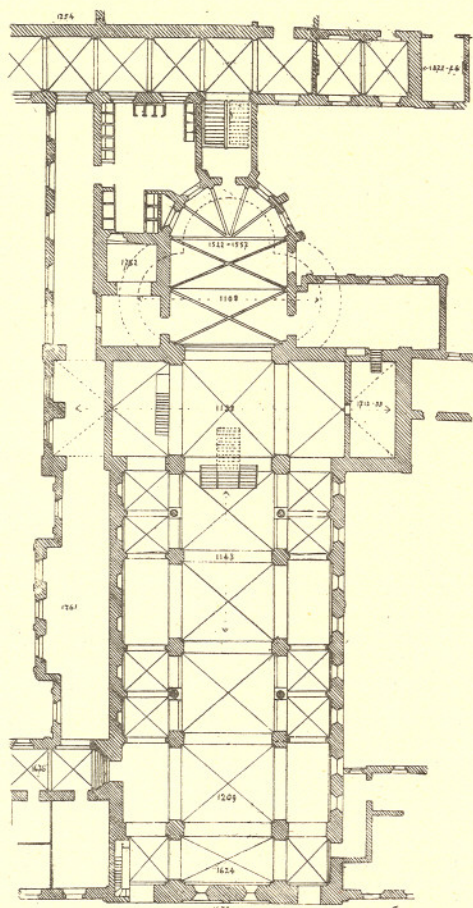

NDER Gods zichtbaren zegen en tegen alle menschelijke berekening in, vermocht het Bestuur van het Seminarie reeds in 1853 de hand te leggen aan de restauratie van kerk en krocht: de beschadigde gewelven werden geankerend, de gebroken zuilen hernieuwd, de vensters en vensterbogen herbouwd, de kalk afgenomen van de heerlijke steenen zuilen en bogen, nieuwe beelden en altaren geplaatst, een prachtig orgel op een schoon en met den stijl overeenkomend (maar geheel misplaatst!) oksaal gebouwd; kortom langzaam maar veilig verrees onder de leidende hand van Dr. Cuypers het middeleeuwsch gebouw in zijn edele en strenge schoonheid.

Treden wij in eene nadere beschrijving.

Wij ontleenen de bijzonderheden over den toestand der kerk in het jaar 1853 aan het bovengenoemd rapport van Dr. Cuypers.

DE GEWELVEN: Door het eenigszins uitwijken der muren waren er in de gewelven van den hoofdbeuk scheuren ontstaan, van welke eene zich over de geheele lengte van het oosten naar het westen uitstreckte. Ook in de transeptgewelven constateerde men op meer dan eene plaats afwijkingen, terwijl ook de zijbeuken van deze beschadiging niet vrij gebleven waren. In het noordertransept was, na den brand van 1580, het steenen gewelf door een ander in latten en pleisterwerk vervangen, en

Grondplan der kerk vóór de herstelling van 1891.

werd daardoor het verband, zoo noodig voor een gebouw met zware steenen rondbooggewelven, geheel verbroken.

DE ZUILEN: Bij het onderzoek naar den toestand der zuilen bleek, dat de ronde zuil, die de twee eerste bogen van het dubbel travée ten zuidwesten van het kruis draagt, geheel en al, terwijl de noordoostelijke althans gedeeltelijk vernieuwd moest worden.

BOGEN EN VENSTERS: Ook de gordel- en muraalbogen waren op verschillende plaatsen beschadigd. Nog minder bevonden zich de vensters in hun oorspronkelijken toestand. De meeste waren veranderd van vorm, vergroot of dichtgemetseld. De groote roosvensters hadden het meest geleden, bijzonder in den noorder-transept-gevel, waarin vier groote vensters in den muur gebro-

ken waren, twee beneden tot verlichting van de kloostergang en twee boven tot verlichting der kerk.

HET KOOR: Het koor, dat in de eerste helft der zestiende eeuw niet op de grondslagen van het oorspronkelijke met zijn drie concha's maar op nieuwe grondslagen in vorm van een veelhoekige absis in 5 vakken gebouwd was, en in lateren tijd met ribgewelven gedekt werd, was verlicht door zes groote vensterramen, waarvan de oorspronkelijke Gothische traveeringen nu door ijzeren staven vervangen waren.

NARTHEX EN TOREN: In plaats van de hoofdingangen in den noordelijken en zuidelijken wand, had men in de 17de eeuw twee ingangen in den westelijken muur gebroken, en deze aan de buitenzijden, met een in den steen uitgehakt loofwerk volgens den toen heerschenden smaak versierd. Het gewelf, dat aan de laatste travée ten westen ter breedte van den middenbeuk in twee quadraten verdeeld was, waarvan de gordelboog op een middelpijler rustte, was vervangen door een vlak kruisgewelf, hetwelk de geheele breedte van van den middenbeuk innam. De muraalbogen boven de westelijke vensters evenals de muurpijler in den westmuur waren niet veranderd. De trap in den grooten toren was op de eerste verdieping weggebroken. De voorgevel van den narthex aan de westzijde had door het dichtmetselen van vensters, het maken van nissen en het afbreken van den noordelijken en zuidelijken gevel geheel het Romaansche karakter verloren. In plaats van met driehoekige geveltoppen zag men den narthex met een tentdak afgedekt en met een booggalerijtje in baksteen versierd.

Herstelling der Kerk.

NADAT men van den ongunstigen toestand van het monument kennis genomen had, werd een grondige herstelling ondernomen. Het eerste werk was, door eene behoorlijke verankering de eenigszins afgeweken muren van den middenbeuk te stevigen. Daarna werden de twee kolommen onder handen genomen, waarvan de eene, een monolith, verwijderd en door een nieuwe vervangen werd. Dit was een moeilijke en gevaarlijke onderneming. Niet alleen de op beide bogen staande muur, maar ook de gewelven en de dakbedekking moesten ondervangen worden. Onder beide bogen werd een sterk schoorwerk geplaatst, terwijl door een ander de uitwijking der muren naar de zijde van het schip der kerk belet werd. Het kapiteel van deze kolom, dat in goeden staat was gebleven, werd door een stevig raamwerk op een uiterst sterk schraagwerk onwrikbaar vastgelegd, en daarna werd

de pijler weggenomen en een nieuwe geplaatst.

Twee dagen en één nacht werd er onophoudelijk doorgewerkt; niet de geringste verzetting had er plaats: bogen en gewelven, evenals de rechtstaande muren, bleven ongeschonden. Na dit succes werd op dezelfde wijze een tweede kolom geplaatst en eene derde met een nieuw kapiteel bekroond. Toen kwamen de gewelven aan de beurt; de gordel- en muraalbogen werden hersteld en waar de gewelfvelden gescheurd waren en verzakkingen vertoonden, werden ze behoorlijk in hun verband gebracht.

Om de vensters hun Romaansch karakter terug te geven, werden meerdere kubiekmeters baksteen uitgenomen en de vensterbogen voor een zeer groot gedeelte in zandsteen vernieuwd.—

De kosten der restauratie van crypte en kerk beloopt tot het jaar 1891 ongeveer 20,000 gulden.

Herstelling van het Priesterkoor. 1891 - 1893.

VEEL was gedaan; maar nog stond het Heilige der Heiligen van kunst en sierlijkheid beroofd.

God zij dank, ook over deze moeilijkheid heeft de liefde voor Rolduc en zijn heiligdom gezegevierd!

Wie nu Rolduc bezoekt, ziet het Romaansche koor eenvoudig en streng,

schoon toch en edel in den vorm van een klaverblad zich verheffen en zich harmonisch bij het overige van den kerkbouw aansluiten —

Gelukkig werden bij de afbraak eenige sporen van den ouden bouw ontdekt, gegevens genoeg voor den genialen bouwmeester om met bijna wiskunstige ze-

PRIESTERKOOR IN DE ZESTIENDE EEUW.

ROMAANSCH PRIESTERKOOR 1891 — 1893.

kerheid het geheele priesterkoor in zijne oorspronkelijke gedaante te herstellen.

Niet alleen vond men aan beide zijden de aanzetsteen van den gewelfboog, maar ook een aanzienlijk brokstuk van den top van den muur der noordelijke zij-concha, waaruit men besloot, dat de zij-conchae dezelfde hoogte moesten hebben als de hoofd-concha.—Was dit minder gevorderd door de regels der techniek, de symboliek der H. Drievuldigheid eischte het ten volle.

Verder ontdekte men een der steenen van de zware gordellijst, die de crypte van de bovenkerk afsluit, en bovendien, schuins boven de vensters der hoofd-concha van de crypte, twee Romaansche kraagsteen onder de vroegere zuilen. Deze, achter de Gothische contreforten verborgen overblijfsels zijn hoogst belangrijk; immers zij bepalen niet alleen

de versiering van den buitenmuur, maar lossen door een onbetwistbaar bewijs den twijfel op aangaande de verdeeling der hoofdabsis in vijf vakken

Is deze uitwendige verdeeling en versiering eens vastgesteld, dan volgt de inwendige van zelf. In de hoofd-concha worden de vijf vensters gescheiden door tweelingzuilen, in de zij-concha de drie vensters door enkele zuilen; alle zijn bekroond met kapiteelen, behouwen gelijk de oude kapiteelen der twaalfde eeuw, die voor ettelijke jaren te Rolduc, bij het leggen der fundamenteen voor eene nieuwe eetzaal, gevonden zijn. De gewelf- en vensterbogen, de muurlijsten, alle inwendige versieringen zijn bewerkt in de roodgrauwe steen der oude groeven van het naburige Nivelstein, waaruit ook het overige gebouw in de twaalfde eeuw opgetrokken werd.

✦ Volledige Herstelling der Kerk. 1895 - 1901. ✦

 M zoo getrouw mogelijk de herstellingsgeschiedenis weêr te geven der oude, eerbiedwaardige abdijkerk, waaraan land, provincie en oud-leerlingen van Rolduc zoo ruimschoots hebben bijgedragen, moeten we teruggaan tot den tijd, toen die herstelling wel in votis was, doch men zich van eene verwezenlijking der gedroomde plannen nog op schier onbereikbare verte verwijderd waande. Hoe dikwijls hadden in vroegere jaren verschillende leeraren, onder wie wijlen prof. G. Slits, wiens hart leefde en klopte voor het geliefd heiligdom, niet de idee

geopperd van eene mogelijke eindelijke restauratie! Hij vooral had den bouw, zooals hij zou moeten wezen, gedurig voor het oog zijner ziel; berekeningen had hij gemaakt, schetsen ontworpen, en hoe vaak sprak hij met geestdrift over zijne heerlijke plannen, wier verwerkelijking hij helaas niet mocht beleven.

Het was op 11 Augustus 1891, in den voormiddag van het groote feest, dat Rolduc vierde ter eere van het 40-jarig priesterschap van den toenmaligen Directeur Mgr. Dr. W. Everts.

Onder de vele gasten, voor de feestviering aanwezig, was ook de groo-

te bouwmeester Dr. P. J. H. Cuypers; en de leiding van het feest was opgedragen aan den tegenwoordigen Directeur, toen conrector en professor der Rhetorika, aan den weleerw. zeer-gel. heer R. Corten. Beiden waren vurige ijveraars voor de te ondernemen herstellingswerken, de eerste omdat hij het oude Romaansche monument, waaraan hij zijn krachten beproefd had in het begin zijner later zoo roemrijke kunstenaarsloopbaan, had liefgekegen, de andere omdat hij leefde voor Rolduc en niets inniger wenschte dan het overheerlijk gedenkteeken van middeleeuwsche bouwkunst hersteld te zien in zijn oorspronkelijke schoonheid. Welnu, de bespreking dezer heeren, eerst onder elkander en vervolgens met den Bisschop dien ochtend gehouden, gaf den stoot tot het ondernemen van het grootsche werk. Men zou handelend optreden. Nog zien we den beroemden «Altmeister» aan het feestmaal oprijzen van zijn zetel, en hooren wij hem met den gloed der diepste overtuiging zijn krachtig pleidooi houden voor de herstelling der monumentale kerk; nog hooren we het levendig applaus, dat telkens zijn woorden onderstreepte; maar toen de geestdrift verkoelde, rezen er van verschillende zijden bedenkingen, zoowel van technischen als van finantieelen aard. En de slotsom? Z. D. H. Mgr. F. A. H. Boermans, die het feest met zijne tegenwoordigheid opluisterde, verklaarde, na ernstige bespreking, dat hij zijne toestemming en goedkeuring gaf; eene commissie uit vrienden van Rolduc, priesters en leken, werd benoemd onder beschermheerschap van den Bisschop; de eerste stap was gedaan; het spreekwoord «goed begonnen is half voleind» zou hier van toepassing worden; het begin was gemaakt

van het grootsche werk, welks algeheele voltooiing niet zou uitblijven.

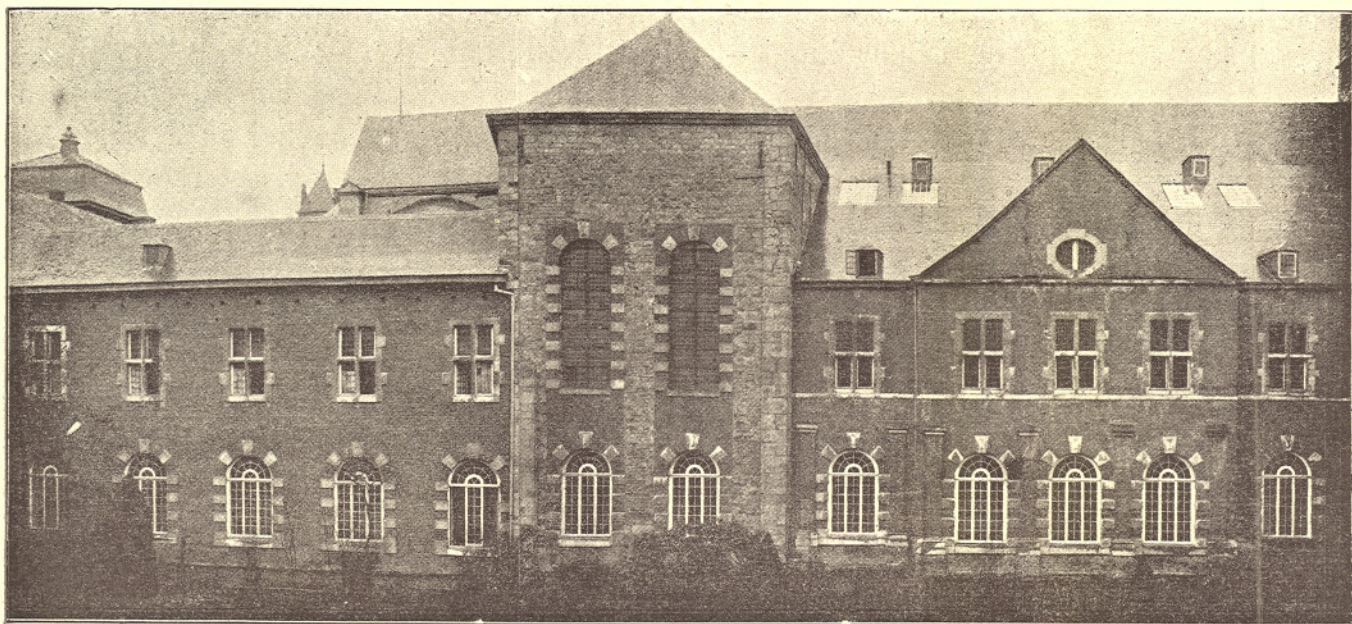
Onverwijdeld werd de hand aan den ploeg geslagen. De commissie, die zich met het inzamelen van het benoodigde geld belastte, vond steun en medewerking: oud-studenten en vrienden droegen ruimschoots bij; de provincie hielp mede; en zoo kon reeds in 1893, toen Rolduc het gouden jubelfeest vierde van zijn bestaan als Nederlandsche stichting van onderwijs en Mgr. Everts tegelijkertijd zijn 25-jarig directeurschap herdacht, het nieuwe, heerlijk herstelde priesterkoor in gebruik worden genomen.

Na de groote vacantie van genoemd jaar begroetten wij prof. R. Corten als directeur. Wat Rolduc in zake de kerkrestauratie van hem te wachten had, kon, na wat voorafgegaan en reeds geschied was, geen raadsel meer wezen. Met kracht en beleid werd nu zoowel de uitwendige herstelling als de innerlijke verfraaiing van het eerbiedwaardige Godshuis ter hand genomen. Trouw stond ZEerw. ter zijde de penningmeester der Commissie, de weleerw. heer H. van Haeff, provisor van het Gesticht.

Daar stond dan het heerlijke koor in zijn nieuwe lijnen en vormen, en rees de vraag, de netelige vraag: moet dan de kerk zelve verminkt blijven en zal de kruisgang door het transept der kerk heen blijven voortbestaan? Moet de façade ontsierd blijven door een stuk slaapzaal en eenige vertrekken? Wil de prachtige kerkbouw in zijn geheel te voorschijn treden, dan moeten die gebouwen verdwijnen en een nieuwe wandelgang aan de noordzijde gebouwd worden. Reeds waren de plannen in gereedheid: een nieuwe fraaie sacristie zou opgetrokken worden aan de zuidzijde der kerk, en de onooglijke gang met den

aankleve van dien zou het indrukwekkend gezicht op den noordkant blijven bederven en geen venster zou aan dien kant haar licht geven. Men weifelde, weifelde lang, totdat de Directeur Corten den genialen bouwmeester de vraag stelde, of er dan geen mogelijkheid bestond, om de

sacristie aan den noordkant te bouwen, en zodoende door een gelukkige combinatie, aan beide zijden der kerk recht te laten weervaren door de eene in haren oorspronkelijken architectonischen vorm, vrij van nieuwe belendende gebouwen, te behouden, de andere open te leggen

Noordgevel 18de eeuw.

door het meedoogenloos wegbreken van de kruisgang met haar ontsierende bovenverdieping? Na ernstige gedachtenwisseling werd de knoop doorgesneden en in de commissie besloten tot het ondernemen der zuivere oorspronkelijke herstelling.

Het nieuwe plan werd ontworpen. De plaats voor de nieuwe sacristie werd gevonden aan den noordwestelijken kant der kerk, het transept kon geheel bij de kerk behouden worden en een nieuwe gang zou in Romaanschen stijl, geheel in overeenstemming met het gerestoreerde gebouw, worden opgetrokken.

Nu ging het groote restauratiewerk jaar op jaar zijn gang. In 't jaar 1894

verdween een onoogelijke en onpassende bijbouw achter het koor, en werd ten gerieve van het huis verlegd naar het zuidoostelijk uiteinde der basse-cour.

In het voorjaar van 1896 werden de gebouwen aan den noordoostelijken kant — eenige slaapvertrekken van leeraren — gesloopt en de muren van het noordelijk transept hersteld. Bij de aanvraag om vermeerdering van rijkssubsidie haalde de Directeur het merkwaardige feit aan, dat ten gevolge van den brand in de zestiende eeuw de muren zóó vermolmd waren, dat men ze met de hand kon afbrokkelen en dat om deze reden de kerk van dien kant wel degelijk bouwvallig moest verklaard worden. Van den noordoostelijken gevel was

Noordgevel der gerestaureerde Kerk.

niets meer gaaf. In de gewelven vond men nog de halfverbrande toortsen op de halfverkoolde balken. Niet minder gehavend waren de muren aan den noordkant der kerk, toen men, na afbraak der belendende gebouwen, de beschadiging door den tand des tijds en niet minder door oorlog en brand aangericht, nauwkeurig kon overzien. Met kracht evenwel werd de restauratie begonnen en voortgezet; den 25^{en} Maart reeds was het noordelijk transept vol-

tooid. Wat een heerlijk gezicht! Welke verrassing! Waar eens de gevel stond met zijn groote moderne vensters, een gevel, waarvan niemand vermoedde, dat hij tot het heerlijk Romaansche heiligdom behoorde, verhief zich nu, om zoo te zeggen van den grond opgetrokken, de ernstige, waardige, oud-middeleeuwsche transeptmuur en sprak op zijne beurt in de heerlijke symboliek van zijn roos- en beide nevenvensters van den eerbiedwaardigen Ailbertus, den

vereerder der H. Drievuldigheid. Men beschouwe de hiervoren geplaatste afbeeldingen en oordeele!

Bovendien, heeft het uitwendige van het gebouw door deze restauratie reeds zooveel gewonnen, niet minder het inwendige. Immers door het vrij leggen en openen der vensters, ontvangt de kerk ook van den noordkant het volle licht en komen de architectonische lijnen en de heerlijke schildering tot haar volle recht. Zoo moest het zijn.

Toen de nieuwe façade daar weêr prijkte in hare oorspronkelijke schoonheid en de ruimte openlag, door de zuidelijke kruisgang ingenomen, was het optrekken der sacristie, waarvan boven sprake, aan de beurt. Doch tevens rees de vraag, op wat wijze te voorzien in de voor beweging en verkeer in het binnenhuis zoo noodzakelijke kruisgang. Ook de oplossing van dit vraagstuk werd gevonden na langdurig overleg en rijp beraad. Wilde men het indrukwek-

Herstellingswerk aan den noordgevel der Kerk.

kend uitzicht op deze zijde der kerk niet bederven, dan moest niet een moderne maar een aan de eischen van den stijl beantwoordende gang aan dien kant gebouwd worden. En het model daarvan? Het werd gevonden in de kloostergangen der oude abdij Brauweiler in de Rijnprovincie. Huiverde men al eenig-

zins voor de groote kosten, dat plan en dat plan alleen werd uitgevoerd. Na de Paaschvacantie van het jaar 1896 bewoog de jeugd zich door de nieuwe kruisgang, of liever door de heerlijke Romaansche gaanderij. Aan den zuidkant waren de wonderschoone kapiteelen en bazementen aangebracht, die eens,

in de 12de eeuw, de kruisgang der oude abdij versierden; bij het uitgraven van fundamenteën in 1876 te voorschijn gekomen, waren zij als kostbare overblijfsels van dien tijd met eerbied bewaard

gebleven. In denzelfden trant werd de noordzijde door eene lange rij van sierlijke twee- en drielichten met gekoppelde zuiltjes en bergsteenen arcaden voltooid. Aan het oostelijk uiteinde geven twee

Zuidgevel der Kerk.

breede Romaansche poorten toegang tot den noordelijken en den zuidelijken pand-tuin van het huis. Eene heerlijke verbin-ding, die het geheele binnenhuis tot on-schatbare versiering dient!

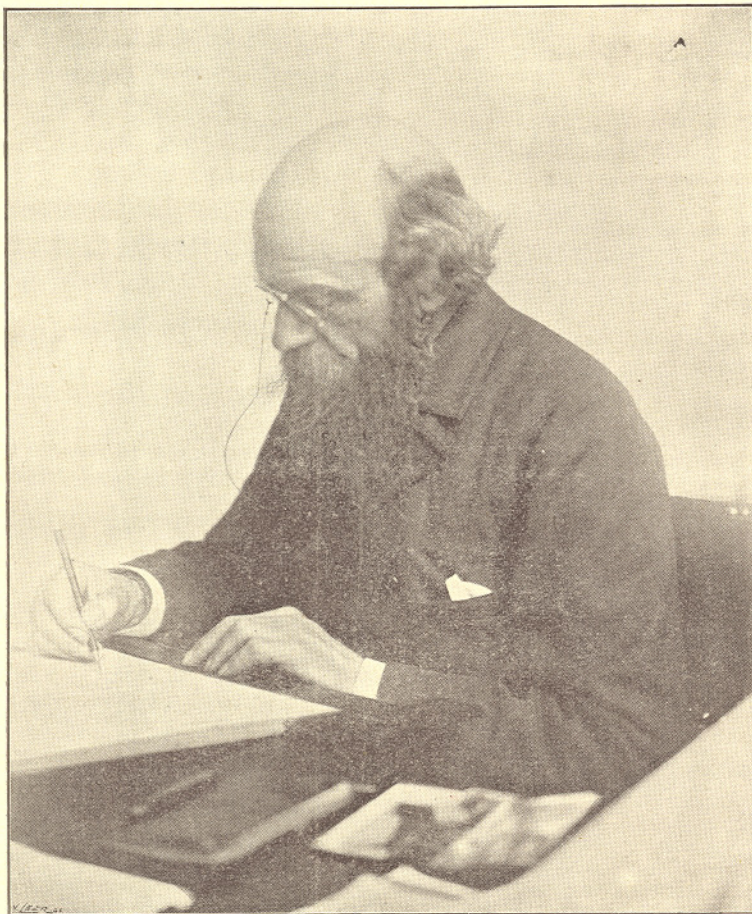
De nieuwe zeer doelmatige sacristie werd den 4^{den} Mei 1897 in gebruik ge-nomen; de vroegere, tegen den oost-muur van den zuidelijken kruisbeuk ge-bouwd, kon nu gesloopt en het her-stellingswerk aan den zuidkant der kerk begonnen worden. Bij de afbraak vond men de onmiskenbare sporen

van een Romaansche wenteltrap in den oostelijken muur van het zuidertran-sept; op dezelfde plaats in het noor-der-transept waren die sporen twijfelach-tig. Hier evenwel waren zij zoo duide-lijk, dat, al viel het niet in de begroo-ting, die trap hersteld en door een sier-lijk lantaarntorentje bekroond moest worden. Zoo geschiedde.

Nu het groote werk aan het transept voltooid was, bleef de herstelling over van den muur en de gevels aan den zuidkant. Die werd voleindigd in het jaar 1900.

De kosten der restauratie se-dert 1891 bedragen 61500 gul-den, waarvan het rijk en de provincie 28000 gulden tot on-dersteuning der groote onder-neming verstrekten. De over-blijvende som werd voor een groot deel door de edelmoedige bijdragen van vrienden en oud-leerlingen gedekt. Hun allen zij nogmaals onze oprechte dank gebracht met den wensch en de bede aan het hoofd van dit ge-deelte van ons werk uitgedrukt: *benedicti qui te ædificaverint*. Moge, God allen zegenen, die tot het bouwen van ons heiligdom hebben meegewerkt!

Aan de zorgen der toekomst blijve het bouwen van den vroe-ger bestaan hebbenden kruisto-ren (dakruiter) en het herstellen van hoofdtoren, nartex en jubé overgelaten.

Dr. P. J. H. Cuypers.

De Kerschildering.

NAARMATE de herstellingswerken aan het uitwendige van koor en kerk vorderden, werd ook de van den aanvang af gekoesterde wensch vuriger: het inwendige van het majestueuze heiligdom op passende wijze te versieren. Doch welke kunstenaar zou die taak naar eisch volbrengen? Wat meer is, wie zou de ontzaglijke kosten er van dragen? De breede muurvakken en de ruime gewelven leenden zich zoo uitstekend tot een rijke polychromie, waardoor de onovertreffelijke schoonheid der architektonische lijnen nog beter zou uitkomen en het innerlijke kerkruim eenig zou wezen in zijn soort. Doch, wie? hoe? was en bleef de vraag.

Daar wilde het toeval, dat een kunstkenner, tevens kunstenaar «von Gottes Gnaden» het in restauratie zijnde kerkgebouw bezocht en — hoe kan het anders? — verbaasd stond over ons bewonderenswaardig monument van Romaanschen bouwstijl. Het gesprek viel, als van zelf, op de noodzakelijke polychromie, op de wijze hoe, op de middelen waarmee; en de beraadslaging eindigde met de woorden, die we ons steeds dankbaar herinneren: «Laat de steigers plaatsen, ik doe het zelf.»

De kunstenaar, die ze sprak, was de hoogerw. heer Mathias Goebbels, ka-

nunnik aan de Domkerk te Aken.

Onmiddellijk werd een begin gemaakt met het ontwerpen en teekenen der kartons voor de luisterrijke kerschildering, waarvan we hier de beschrijving laten volgen, zooals zij in het jaar 1899 door

Kanunnik M. Goebbels.

Directeur Corten in de Katholieke Illustratie geplaatst werd.

Christus, het eeuwige Woord Gods, de eeuwige Wijsheid, de Leeraar der menschen, en Maria de hoogste type der menschelijke wijsheid; ziedaar de leidende gedachten der schildering.

Gaan wij nu de tafereelen in bijzonderheden na, dan treffen wij in 't priesterkoor de volgende ontwikkeling aan: de zending van het Woord, de zending van den H. Geest, de verheerlijking van Christus, den goddelijken Leeraar; en in het koepelgewelf de kroning van de Allerheiligste Maagd Maria door de H. Drievuldigheid.

HOOFDCONCHA. — In het midden zetelt, omgeven door een stralenkrans, de triomfeerende Chris-

tus op den troon, geschraagd door gevleugelde ringen (zinnebeeld der Tronen). De rechterhand houdt Hij leerarende omhoog, in de linker heeft Hij het geopende boek met de tekstwoorden: *Ego sum lux mundi*. Ik ben het Licht der wereld.

Dit beeld wordt omgeven door de allegorische, aan het gezicht van Ezechiël ontleende voorstelling der vier Evangelisten.

Boven Christus' hoofd zweven in een krans vijf

Hoofdconcha.

Engelen. In hunne handen houden zij de spreuk: «Heilig, heilig, heilig is de Heer, de God der heerscharen.»

Rechts van het Christusbeeld staan de volgende figuren:

Maria knielend en de handen gevouwen in aanbidding voor haar goddelijken Zoon.

Als patroon van het college der leeraren van Rolduc volgt de H. Jozef, met den leliestaf in de eene en het schild met het scheepje der katholieke Kerk in de andere hand.

Dan met boek en sleutel, de H. Petrus, die naast Maria als patroon der bovenkerk wordt genoemd, en, als laatste voorstelling, de patrones der wijsbegeerte, de H. Catharina, met het rad der martelie en den zegetak.

Ter linkerzijde zien wij den Voorlooper van den Goddelijken Zaligmaker, den H. Johannes den Dooper, in knielende houding, een schild met het Lam Gods in de hand; vervolgens den H. Augustinus, een der groote Kerkvaders van het Westen, aan wiens orde de abdijkerk in de middeleeuwen behoorde; den H. Thomas van Aquinen, den Engel der School, die door onzen H. Vader Paus Leo XIII bijzonder werd aanbevolen als patroon der studeerende jeugd; eindelijk den H. Joannes Chrysostomus, het toonbeeld der christelijke welsprekendheid, het grootste genie der Oostersche Kerk.

De Concha aan de evangeliezijde biedt ons de meesterlijk uitgevoerde voorstelling van de Boodschap des Engels. De heerlijke, hemelsche figuren van den aartsengel Gabriël en van Maria, door den

H. Geest overschaduwde, vertolken op welsprekende wijze het groote Geheim van onzen hoogheiligen godsdienst: de zending van het eeuwige Woord des Vaders op aarde.

Boven deze twee beelden welst zich een baldakijn, dat het Huisje van Nazareth voorstelt. Als een edele hofstoet der H. Maagd omgeven deze groep, ter rechterzijde, de beide te Rolduc vereerde heilige maagden Daphne en Lucia, ter linker, de heilige Bernardus en Servatius.

Daphne, de Grieksche maagd, uit een aanzienlijk geslacht gesproten, draagt in haar handen de lauwerkroon, een symbolische voorstelling van haar naam; Lucia, op wier feestdag (13 Dec.) de crypta gewijd is, en wier relikwieën in het hoofdaltaar onzer crypta berusten, draagt het zwaard ten teken van haar martelaarschap.

De H. Bernardus, die volgens de overlevering in onze kerk den kruistocht zou gepredikt hebben, de beroemde schrijver der homilieën op het Evangelie *Missus est*, dat de Zending van Gods Zoon behelst, draagt de spreuk uit de tweede homilie: *Stella cuius radius universum orbem illuminat*. De Ster, wier licht de geheele wereld bestraalt.

De H. Servatius, met den bekenden staf en sleutel afgebeeld, behoorde volgens de legende tot de familie der H. Maagd en was de eerste apostel dezer streken.

Dezelfde groep bevat nog, in kleinere gestalte — de eer der Heiligen mocht aan den stichter niet gegeven worden — het beeld van Ailbertus met de kerk van Rolduc en de woorden: «Eere zij den Vader en den Zoon en den H. Geest.»

De Concha aan de epistelzijde bevat de zending van den H. Geest, de voorstelling van Pinksterdag. In het midden troont Maria als Koningin der apostelen.

DE KOEPEL. — Geheel in overeenstemming met de boven aangegeven hoofdgedachten, stelt de hoofdgroep hier de kroning der Moedermaagd door de H. Drievuldigheid voor, een tafereel zoo rijk, zoo verheven van zin en uitdrukking, dat het den beschouwer aan de aarde onttrekt en ten hemel verheft.

Acht straalsgewijze geplaatste figuren onder baldakijnen omgeven deze groep. De eerste stelt den profeet Isaias voor met den tekst: *Et requiescet super eum Spiritus sapientiae et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiae et pietatis — et replebit eum Spiritus timoris Domini*. En op hem zal rusten de geest van wijsheid en van verstand, de geest van raad en van sterkte, de geest van wetenschap en van godsvrucht — en de geest van vreeze des Heeren zal hem vervullen.

De gaven van den H. Geest, in deze woorden van Isaias opgenoemd, worden door de zeven overige figuren, allegorische beelden, voorgesteld. Houding en gelaatsuitdrukking dezer zeven gestalten zijn een meesterstuk van symboliek. Ieder draagt een spreukband in de handen met een toepasselijken tekst uit de H. Schrift.

De Wijsheid, omhoog wijzend en met haar voet de schatten vertredend, draagt de woorden: *Melior est sapientia cunctis pretiosissimis*. De wijsheid is beter dan alle kostbaarheden.

Prov. VIII, 11.

Het Verstand blikte naar boven en bidt. Het heeft het geopende boek met de tien geboden in de hand en de spreuk: *Da mihi intellectum, et discam mandata tua*. Geef mij verstand, opdat ik uwe geboden leere.

Ps. CXVIII, 73.

De Raad houdt de eene hand omhoog. De tekst luidt: *Audi consilium et suscipe disciplinam*. Luister naar raad en neem de tucht aan.

Prov. XIX, 20.

De Sterkte draagt een lans en een schild met een leeuw. Op den spreukband staan de woorden: *Repletus sum fortitudine Spiritus Domini*. Ik ben vervuld met de kracht van den Geest des Heeren. Mich. III, 8.

De Wetenschap, met het boek der wetenschap in de hand, vertoont den tekst: *Pueris autem his dedit Deus scientiam in omni libro*. God gaf aan deze jongelingen wetenschap (en inzicht) in alle boeken. Daniel I, 17.

De Godsvrucht houdt een kruisbeeld op de borst. In de andere hand draagt zij de tekstwoorden: *Exerce te ipsum ad pietatem*. Oefen u zelve tot godsvrucht. Tim. IV, 7.

De Vreeze des Heeren weert de slang af, die aan haar voeten kruipt, om haar te bekoren. Want «de Vreeze des Heeren haat het kwaad.» *Timor Domini odit malum*. Prov. VIII, 13.

Het ligt in ons plan, in overeenstemming met deze zeven gaven van den H. Geest, in den vloer van het priesterkoor, in mozaïek, een voorstelling te geven van de Wijsheid, omringd door de zeven natuurlijke wetenschappen. Zoo geven dan de schildering van het gewelf en de mozaïek van den vloer op heerlijke wijze de overeenkomst weer tusschen de wetenschap der bovennatuurlijke en die der natuurlijke orde. De afbeelding van het ontwerp geven wij later.

In de vier boldriehoeken, waarin de koepel beneden uitloopt, prijken medaillons met de voorstelling der vier Evangelisten.

In de versiering der gewelfbogen prijken de wapenschilden, zoowel der kerkelijke als der burger-

lijke overheid, der steden of personen, die door edelmoedige giften tot het kunstwerk hebben bijgedragen.

In het middelgewelf van den kruisbeuk is Maria voorgesteld als de Zetel der Wijsheid, sedes sapientiae. In schitterend zilverbrocaat troont de Moeder van het menschengeworden Woord des Vaders, de eeuwige Wijsheid, op Salomons zetel, waarboven twee Engelen zweven met de woorden: Sapientia aedificavit sibi domum. De Wijsheid heeft zich een paleis gesticht.

Aan de voeten der Moedermaagd knielt Franciscus in bruine pij en roept Maria aan met serafijnsche liefde, terwijl Ephraëm de Syriër peinzend nederzit op de trap van den troon; rechts staan Bonaventura, Ignatius, Damasus, links Alphonsus, Dominicus en Ambrosius, allen heiligen, die den lof der Moedermaagd verkondigd hebben, hetzij in dogmatische schriften, hetzij in poëzie, hetzij door de stichting van kloosterorden, waarin hun liefde tot «den Zetel der Wijsheid» van geslacht tot geslacht voortgeplant werd.

In de vier velden van het met engelenfiguren en bloemwerk rijk versierde gewelf aanschouwen wij de symbolische voorstelling der cardinale deugden, in wier beoefening op de eerste plaats de wijsheid der menschen uitstraalt.

Ten Oosten de Rechtvaardigheid, de maagd met de weegschaal en de woorden, die de Wijsheid spreekt in het achtste hoofdstuk van Salomons spreken: In viis iustitiae ambulo, in medio semitarum iudicii. Ik wandel op de wegen der gerechtigheid, in 't midden van de paden des rechts.

Ten Zuiden de Sterkte, die met maagdelijke hand den opgespalkten muil van een leeuw breidelt: Mea est fortitudo — per me principes imperant. Bij mij is het vermogen — door mij heerschen de vorsten.

Ten Westen de Matigheid, die in de wijnkruik water giet. Miscuit vinum et proposuit mensam. De Wijsheid heeft haren wijn gemengd en haar tafel toeberaid. Eindelijk de Voorzichtigheid, langs wier arm de slang kronkelt: Mea est prudentia, per me legum conditores iusta decernunt. Bij mij, zegt de Wijsheid, is de Voorzichtigheid; door mij maken de wetgevers rechtvaardige wetten.

Nu dalen wij de trap van het heerlijk priesterkoor af en komen in de eerste travee der kerk. Op de breede wanden zien wij rechts de voorstelling van een tooneel uit het Evangelie van St. Lucas, dat ons terstond het hoofdidee der geheele schildering, het leerambt van Jesus Christus, krachtig voor oogen stelt.

Om van deze geheel en al origineele schildering, naar waarde te genieten, gaan wij in den linker zijbeuk, zoodat wij de schildering vlak voor oogen hebben.

Hoe krachtig en levendig vertolkt de schilder de woorden van den Evangelist:

«En hij kwam in Nazareth, waar hij opgevoed was. En hij ging, naar zijn gewoonte, op den Sabbathdag in de Synagoog; en hij stond op, om te lezen. En hem werd het boek van den profeet Isaias toegereikt; en toen hij het boek had opengedaan, vond hij de plaats waar geschreven stond: «De Geest des Heeren is op mij, daarom heeft hij mij gezalfd: om aan armen het Evangelie te prediken heeft hij mij gezonden, om te genezen, die vermorzeld zijn van harte, om aan de gevangenen loslating te verkondigen, en aan de blinden het gezicht; om gewonden heen te zenden in vrijheid, om het jaar van 's Heeren welbehagen te verkondigen, en den dag der vergelding.

«En het boek toegedaan hebbende, gaf hij het aan den dienaar weder, en ging zitten; en aller oogen in de Synagoog waren op hem gevestigd.»

De majesteit van den goddelijken leeraar, staande op den voet van 't altaar met het geopende boek van Isaias in de handen, tusschen twee brandende kaarsen volgens oud-middeleeuwsche voorstelling, de verbazing der schriftgeleerden, uit wier mond wij meenen te hooren: is deze niet de zoon van Jozef? de troost en hoop, die zichtbaar nederdaalt in de harten van den gevangene, van den vermorzelde van harte, van den lamme, die op den rug van den blinde tot in de nabijheid des Zaligmakers is doorgedrongen, alles stelt ons het tooneel levendig voor oogen en verkondigt ons het talent van den kunstenaar.

Om het eentonige van de breede muurvlakte te breken, heeft kan. Goebbels overal aan de zijden der tafereelen staande figuren van profeten aangebracht met teksten, die op het leerambt van den Messias betrekking hebben.

Aan de eene zijde staat Ezechiël: Salvabo gregem meum.... et suscitabo super eos pastorem, XXXI, 22 en 23. Ik zal mijn kudde redden en zal over hen verwekken een eenigen redder; aan de andere Joel: Filii Sion exultate: quia dedit vobis doctorem iustitiae, II, 23. Kinderen van Sion jubelt: want gegeven heeft hij u den leeraar der gerechtigheid.

Als tegenstuk staat aan den kant van het evangelie de prediking des Zaligmakers uit het scheepje van Petrus, volgens Joannes V, 3: «En het geschiedde terwijl de scharen op Hem aandrongen om het woord Gods te hooren, dat Hij stond aan het meer van Genezareth. En Hij zag twee sche-

pen aan den oever van het meer liggen; en de visschers waren er uit gegaan, en spoelden de netten af. En hij ging in het eene schip, dat van Simon was, en verzocht hem een weinig van land af te steken: En hij zat neder en leerde de scharen

met den tekst uit het hoofdstuk 10: *Tempus autem requirendi Dominum cum venerit qui docebit vos iustitiam.* Dan is het tijd den Heer te zoeken, wanneer Hij komt, die u de rechtvaardigheid leeren zal.

Slaan wij onze blikken opwaarts, dan straalt ons het beeld van Maria tegen, nu voorgesteld als «zegevierend over alle ketterijen en dwalingen.»

«De kunstenaar heeft blijkbaar zijn gedachten ontleend aan het twaalfde hoofdstuk van het Boek der Openbaring, waar zich de vrouw vertoont, «bekleed met de zon, en de maan onder hare voeten, en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren. En een ander teeken werd gezien: en zie, een groote rosse draak, die zeven hoofden had en tien hoornen, en op zijn hoofden zeven diademen.»

De zegevierende Maagd, onder wier voeten de draak der ketterij zich machteloos kronkelt, is omringd van een hofstoet kerkleeraren, bestrijders der monsters, wier leer zij verpletterden: aan den zuidkant staan Basilius en Athanasius tegen Macedonius en Arius, aan den westkant Cyrillus en Irenaeus tegen Nestorius en de Gnosis, ten Noorden Cyprianus en Fulgentius tegen de Manicheërs en de volgelingen van Pelagius, ten oosten Leo met de beroemde woorden: *Petrus per Leonem locutus est*, en de heerlijke figuur der Kerk,

de fiere Maagd, in hoogepriesterlijk gewaad, die met de banier des kruises, waarop de woorden schitteren: «De poorten der hel zullen haar niet overweldigen» in de hand, Maria den zegekreet toeroept, die van eeuw tot eeuw Haar toegezongen wordt: Verheug u, o Maria, alle ketterijen hebt gij gesmoord in geheel de wereld.»

Waarlijk een zegezang is dit vlak in het epos van de prediking der evangelische waarheid en haar strijd tegen logen en dwaling!

In het breede gewelf van het middeltransept straalt in vollen glans een nieuw tafereel door Kanunnik Goebbels meesterlijk ontworpen en uitgevoerd: «Maria, beschermster der jeugd.»

Maria, Beschermster der Jeugd.

uit het scheepje.» De leerlingen die op den achterboeg de netten spoelen, de menigte van mannen en vrouwen, die aandachtig het woord Gods aanhooren en voorop de kinderen, die tot in het water van het meer tot den Heiland, den Kindervriend, doorgedrongen zijn, de vogelen der lucht en de visschen der zee, die op hunne beurt komen luisteren, maar vooral de verheven figuur van den goddelijken Leeraar — alles stelt ons het idyllische tafereel levendig voor oogen.

Aan de rechterzijde staat de koninklijke profeet David met de woorden uit Ps. 77, 2: *Operiam in parabolis os meum.* Ik zal mijnen mond opendoen in gelijkenissen. Links de Profeet Osee

De Hemelkoningin, op wier gelaat moederlijke liefde zich paart aan edele majesteit, staat op den troon, den witten met gouden bloemen bestikten mantel boven het roode kleed wijd uitgespreid en door Engelen van weerszijden opgehouden; het is alsof Maria tot de jeugd het woord van haren goddelijken Zoon richt: «Komt allen tot Mij, die belast en beladen zijt, en Ik zal u verkwikken.»

Onder den mantel der Maagd hebben de beschermheiligen der jeugd een schuilplaats gezocht tegen de vijanden des heils, wier aanval immers ook zij te vreezen hadden. De figuren der Heiligen schitteren in de aanminnigheid der onbesmet bewaarde onschuld: vijf blanke leliën, ontloken rondom den troon der vlekkelooze Maagd, vijf voorbeelden van maagdelijke reinheid, ten eeuwigden dage aan de Rolducsche jeugd voorgesteld ter bewondering en navolging!

Aan de rechterzijde scharen zich de drie beroemde beschermheiligen der studeerende jeugd: de H. Aloysius in het witte koorkleed, met den lelietak in de hand; de H. Stanislaus Kostka in het gewaad van den edelknaap; meer in het midden de H. Joannes Berchmans, de patroon der congreganten en misdienaars, die met de brandende kaars in de hand voor Maria nederknielt.

Ter linkerzijde zien wij in koninklijk gewaad den H. Casimirus, den edelen afstammeling der koningen van Polen, die, terwijl hij als jongeling de wetenschappen beoefende, zijn tenger lichaam zoo streng kastijdde, dat zijn ziel steeds op de innigste wijze met den lijdenden Zaligmaker vereenigd was; den biddenden leerling, die met zoo diepe godsvrucht de H. Mis bijwoonde, dat hij voortdurend in geestvervoering scheen te wezen, den kuischen jongeling, die met onwrikbare standvastigheid liever wilde sterven, dan ook maar in het minste de liele der maagdelijkheid te kreuken.

Naast hem knielt de kleine Herman Jozef, het schuldeloos naïeve kind, dat elken ochtend het beeld van Maria in het heiligdom «Maria Kapitol» te Keulen ging groeten, en bij een dier bezoeken, toen het in zijn kinderlijken eenvoud het Kindje Jesus een appel aanbood, de innige voldoening mocht smaken, zijn schamel geschenk door den goddelijken Kindervriend te zien aannemen.

In elk der vier velden van het kruisgewelf is op blauwen grond, zooals bij het hoofdafereel, een medaillon geschilderd, waarin de hoofddeugden der studeerende jongelingschap zijn voorgesteld: de Godsvrucht, de Zuiverheid, de Gehoorzaamheid en de Ijver in de studie. Ditmaal is echter het motief niet een allegorie, zooals in het hoofdgewelf van den kruisbeuk de kardinale deugden zijn voorgesteld; hier is het ter afwisseling een historisch feit, (dat

duidelijk aan de deugd herinnert) bij welks verwezenlijking God een der hemelsche gezanten op aarde zond, om aan de jeugd te toonen, hoe aangenaam Hem de beoefening der volmaaktheid is.

Aan den oostkant is de Godsvrucht voorgesteld in het beeld der drie jongelingen van Babylon, die den dood verkozen in de vlammen van den gloeienden oven, liever dan het gouden afgodsbeeld te aanbidden. Een Engel daalt neder en dooft de vlammen uit. *Deus noster quem colimus potest nos eripere. Angelus Domini excussit flammam ignis de fornace.* De God, dien wij aanbidden, kan ons verlossen. De Engel des Heeren doofde de vlam des ovens uit.

In het noorden prijkt het beeld der H. Caecilia, over wier Zuiverheid de Engel des Heeren waakt: «Ik ben onder de bescherming van den Engel (zoo spreekt de maagd tot den heiden Valerianus), die mijne maagdelijkheid bewaart.» Terwijl de edele dochter uit de gens Caecilia haar lofzangen zingt ter eere van Christus, haar Bruidegom, verschijnt de Engel met den lauwerkranen in de hand en moedigt Caecilia aan tot den grooten strijd van den marteldood; Valerianus schrikt op het gezicht van den hemelbode, en zinkt vol eerbied op de knieën neer.

Tobias, die op 't bevel van den aartsengel Raphaël, onder de gedaante van Azarias, den vreeselijken visch op den oever van den Tiger grijpt en doodt, is het beeld der Gehoorzaamheid, terwijl de Ijver in de studie verzinlijkt wordt door het beeld van den H. Trudo.

Van zijne jeugd af, zegt het Brevier op het feest van dezen Heilige van ons Bisdóm (27 November), was hij vol verlangen, om zich aan den dienst van God en aan de wetenschap te wijden. Op zekeren dag verscheen hem de Engel Gods en gaf hem den raad, zich te begeven naar den bisschop van Maastricht, den heiligen Remaclus, die hem in de noodige kundigheden zoude onderwijzen. Het tafereel stelt den heiligen jongeling voor, aan den lessenaar den Engel aanstaarnd, die, leerend voor hem staat.

Treffend is de indruk dezer heerlijke beelden, die op den blauwen grond als emailmedaillons schitteren tusschen het gele loofwerk, dat zich in weelderige ranken en bloemen tusschen de groepen heenstrengelt.

Op de vlakken der muren van het middelschip, die zich in vorm van halve maan boven de bogen van het transept verheffen, heeft de kunstenaar, op zeer passende wijze, niet in verschillende kleuren, maar in steenkleur, toon op toon, om de constructie van den bouw niet te stooren, gelijkenissen uit het Evangelie geschilderd, die op het hoofdidee der polychromie, den leerenden Christus, betrekking hebben.

Aan de noordzijde is de uitlegging der woorden uit Matheus XIII, 52: «Derhalve is ieder leeraar, die onderwezen is in het rijk der hemelen, gelijk aan eenen vader des huisgezins, die uit zijnen schat nieuwe en oude dingen te voorschijn brengt,» op de volgende wijze naar Cornelius A. Lapide voorgesteld. De vader des huisgezins neemt uit de zware voorraadkist allerhande spijsen, zoowel versche als oude, zoowel den verschen honing als den ouden wijn, zegt A. Lapide, en de bedienden brengen ze ter tafel om de familie te spijzen. Zoo put de leeraar uit het Oude en Nieuwe Testament zijn bewijzen om het volk te onderrichten.

Aan den zuidkant ziet men, volgens Lucas X, den reiziger wreed gewond en van zijn kleederen beroofd liggen op de glooiing van den weg van Jerusalem naar Jericho. Links van den gewonde trekt de Priester heen, den rug keerend naar den zieltoegenden man, rechts gaat de Leviet voorbij met dezelfde onverschilligheid voor den zieke, terwijl de

Samaritaan meedoogend van zijn lastdier stijgt, liefderijk het kranke hoofd van den reiziger opbeurt en in zijn wonden balsem en wijn giet.

Waarom juist deze parabel? Omdat zij het treffend antwoord bevat van den goddelijken Leeraar aan den schriftgeleerde, die hem vroeg: «Meester, met wat te doen zal ik het eeuwig leven bezitten?» — «Bemint elkander!» Dat is het gebod des Zaligmakers, hetwelk Hij bij uitstek het zijne noemt, en dat Hij ons leert in woord en werk.

Terwijl de Priester, dat is het Heidendom, en de Leviet, dat is het Jodendom, den op den levensweg door den duivel wreed geplunderden en gewonden mensch minachtend voorbijgaan, komt de menschengeworden Zoon Gods op de wereld, heelt de wonden van den rampzalige door de Sacramenten en brengt hem in Zijne Kerk, waar de priesters van het Nieuwe Verbond hem verzorgen, totdat Hij op 't einde der tijden terugkeert om hen te beloonen.

En nu de tongewelven. In het zuidelijke straalt

Gezicht op de beschildering van den noordelijken zijbeuk.

in 't goud der hemelsche glorie het aangezicht van den verheerlijkten Zaligmaker op den Thabor, terwijl zijn kleederen schitteren als sneeuw; naast Hem verschijnen Mozes en Elias, die met Hem spreken, en aan den voet van den Berg liggen de apostelen Petrus, Jacobus en Joannes. In het midden verschijnt op zijn glorietroon de eeuwige Vader, die uitroept: «Deze is mijn welbeminde Zoon, in wien Ik mijn behagen heb genomen: hoort Hem!»

Aan de overzijde van hetzelfde tongewelf rijzen de muren en torens der stad, die den achtergrond vormen van het tafereel genomen uit Lucas XI, waar een vrouw uit de luisterende menigte te voorschijn treedt en de moeder zalig prijst van Hem, die, met een zoo wegslepende en der wereld onbekende kracht, Gods leer aan Israël verkondigt, terwijl zij weldra van Jezus' lippen het antwoord verneemt: «Neen, veeleer zijn zij gelukkig, die het

woord Gods aanhooren en dit onderhouden.»

In het linker tongewelf, in den noordelijken zijbeuk verschijnt aan den eenen kant de Zaligmaker, midden tusschen de gezanten der Farizeëen en Herodianen, die Hem op verradelijke wijze vragen: «Is het geoorloofd den keizer cijns te betalen of niet?» Jesus, die hun booze plannen kende, spreekt tot hen: «Toont mij den cijnspenning,» en verder wijzend op het geldstuk: «Van wien is dit beeld en het opschrift?» — «Van den keizer.» — «Geef dan den keizer wat des keizers en Gode wat Godes is!»

Daartegenover zien wij als tegenstuk den rijken jongeling uit Juda, van wien de Evangelist Mattheus XIX verhaalt, dat hij den Zaligmaker naderde en Hem zeide: «Goede Meester! welk goed moet ik doen opdat ik het eeuwige leven hebbe?»

Wij aanschouwen hem op het oogenblik, dat de goddelijke Meester hem de woorden heeft toege-

Jezus leerarend in den tempel.

sproken: «Indien gij volmaakt wilt zijn, ga heen, verkoop wat gij hebt en geef het den armen, en gij zult een schat hebben in den Hemel en kom en volg Mij.» Hij wendt zich van den Heiland af

en gaat bedroefd heen. En Jezus zegt tot de leerlingen: «Voorwaar zeg Ik u, dat een rijke moeilijk het rijk der hemelen zal ingaan.»

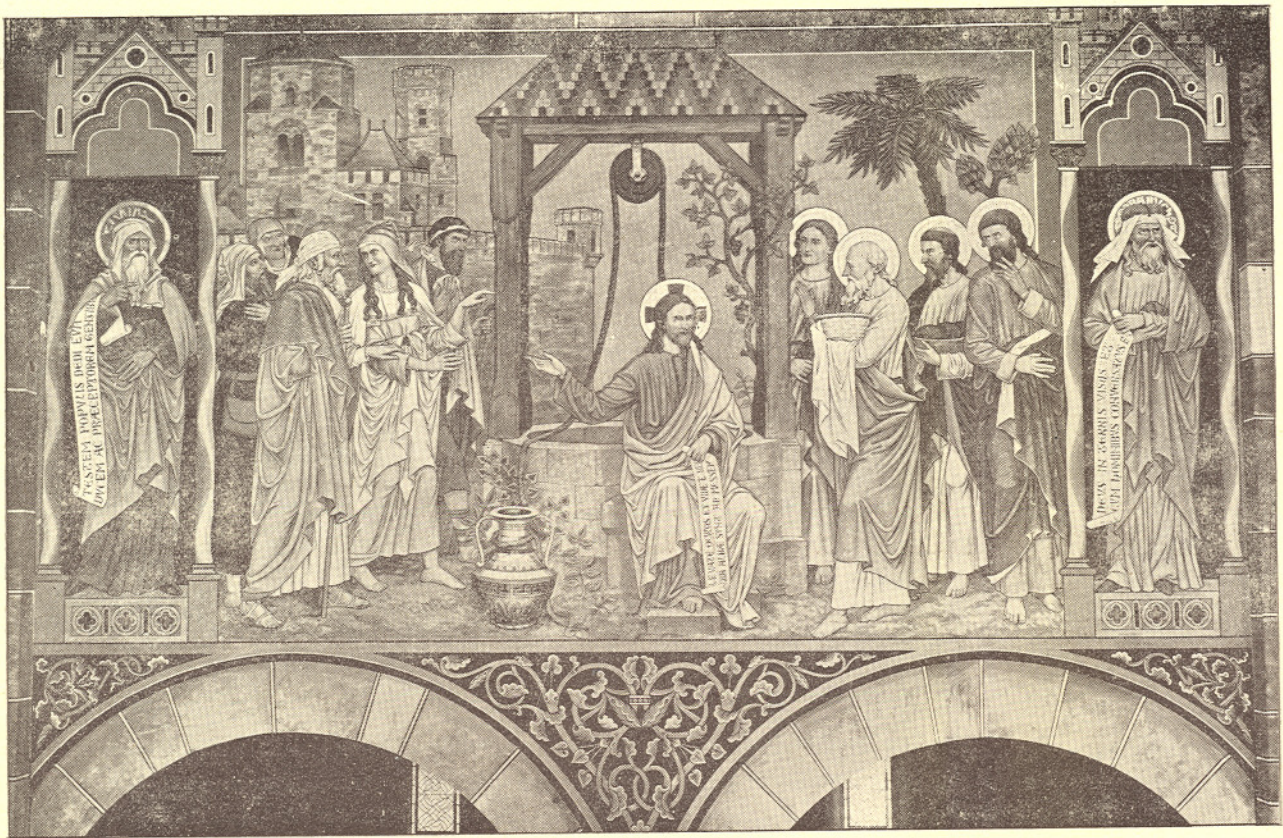
In de laatste boogstelling voor het orgelkoor aan-

schouwen wij rechts de prediking van het goddelijk Kind in den tempel. Nog staren de schriftgeleerden vol bewondering op den twaalfjarigen jongeling, toen Maria met Jozef binnentreedt en hem vraagt: «Kind, waarom deedt ge ons alzoo? Zie uw vader en ik zochten U met smarte.» En Hij zeide tot hen: «Waarom zocht gij Mij? Wist gij niet, dat Ik in de dingen mijns Vaders moest wezen?»

Het schoone in levendige kleuren uitgevoerd tafereel is geflankeerd door de figuren der profeten Zacharias en Aggaeus, waarvan de eene Jerusalem toeroept: IX, 9. *Exulta satis filia Jerusa-*

lem: ecce rex tuus veniet tibi iustus et salvator: Juich vrij, dochter Sion, zie uw Koning zal tot u komen; gerechtig is Hij en Zaligmaker; terwijl de andere de glorie van den tweeden tempel voerspelt en het volk troost met de woorden: II, 8. Veniet desideratus cunctis gentibus: et implebo domum istam gloria dicit Dominus exercituum: Komen zal de Verlangde van alle volkeren; en ik zal dit huis vervullen met heerlijkheid, zegt de Heer der heerschen.

Links bewonderen wij de schoone voorstelling

De Samaritaansche vrouw.

van de ontmoeting der Samaritaansche vrouw. De Zaligmaker zit aan den rand van de Jacobs-bron. Hij had aan de vrouw, die uit Sichar gekomen was om water te putten, al de geheimen van haar leven geopenbaard en haar gezegd, dat de ure gekomen was, dat de ware aanbidders den Vader zouden aanbidden in geest en in waarheid, en dat hij die met haar sprak, de Messias was.

De vrouw heeft haar waterkruik laten staan en nu zien wij haar uit de stad terugkeeren; zij wijst op den Zaligmaker en zegt aan het volk: «Komt en ziet een mensch, die mij alles gezegd heeft wat

ik gedaan heb! Zou deze niet de Christus zijn?»

Van de andere zijde naderden de Apostelen die Jesus te eten brengen. De Zaligmaker wijst op het Samaritaansche volk en zegt hun: «Ziet, ik zeg u: heft uwe oogen op, en aanschouwt de velden, hoe zij al wit zijn tot den oogst.»

In volmaakte overeenstemming met deze voorstelling, roept de profeet Isaïas uit: *Ecce testem populus dedi eum, ducem et praeceptorem gentibus. Ziet, ik heb hem de volkeren tot getuige gegeven, en den heidenen tot aanvoerder en leeraar; en Baruch: Deus in terris vi-*

sus est, cum hominibus conversatus est.
Een God is op aarde gezien en heeft met de menschen verkeer.

En nu, in het gewelf, de vijfde voorstelling van de Moedermaagd: Maria patrona artium, Maria, de beschermster der schoone kunsten.

Maria, beschermster der kunsten.

In het midden straalt het beeld van Gods Moeder met het Kind, zooals dit volgens de legende door den H. Lucas zou ontworpen zijn: Maria, het hoogste ideaal van zuiverheid en schoonheid, dat zoovele kunstenaars trachtten weer te geven, maar dat nooit een penseel mocht verwezenlijken. Daarom schitteren terecht boven haar hoofd de woorden: *Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede et regna*. Zij verschijnt aan den heiligen Evangelist Lucas, die recht staande en starende op de heilige Maagd, het verheven beeld op het paneel wedergeeft.

Links zien wij den H. Gregorius, den kunstenaar, aan wien de kerkelijke zang zijn naam ontleent en naast dezen den onovertroffen schilder, fra Angelico; rechts den H. Monulphus, den bouwmeester van de St.-Servatiuskerk te Maastricht, den heiligen Eligius, den beroemden goudsmid onder Dagobert I, later bisschop en apostel der Friezen; verder den heiligen

Reinoldus, een ridder van Karolingsche afkomst, die als monnik naar Keulen kwam en als bouwopzichter door arbeiders met hamers doodgeslagen werd, eindelijk den grooten Vondel met zijn «Maagdepalmen» in de hand.

Rondom het beeld der Moedermaagd, de «tympanistria» zooals Augustinus haar noemt, staat een schaar van Engelen, die het Magnificat aanheffen en den lofzang met hun instrumenten begeleiden.

Hoe gaarne vereenigen wij onze hulde en liefde jegens Gods Moeder met die dezer beroemde mannen, van wie het opschrift luidt: *Laudemus viros gloriosos in peritia sua requirentes modos musicos et narrantes carmina scripturarum, homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes*. Laten wij de beroemde mannen prijzen.... in hunne kunst spoorden zij de wijzen op der muziek en stelden zij de zangen der schrift, mannen rijk in

MARIA, ZONDER VLEK ONTVANGEN.

deugd en zich beijverend om het schoone!

Hoe gaarne zingen wij het Vondel na:

Wie zal ick best mijn Maeghdepalmen wijden?
 Wie beter dan de Hemelkoningin?
 Wat geest blaest mij dit Kerckorakel in?
 O Phoenixmaagd! O Moeder van 't verblijden!
 Al zit gij op een wolck van Seraphinnen
 Zoo diep in 't gout van 't albezielend licht
 Der Godtheit, met uw stralende aengezicht,
 Dat Cherubyns beloncken en beminnen:
 Dat d' Engelen bewieroocken, en eeren,
 Met d' Engelen zangk, en galm van 't zaligh koor;
 Noch dringt de strael van uwe genade door
 Dees duisternis, waarin wij ons verneeren
 Voor uwen troon
 Gij spant de kroon, o puickkroon aller vrouwen!
 De loftrumpet van uw benijde Faem
 Vult hemel, aerde en zee met uwen naem;
 Een naem, waarin wij Christus kerken bouwen.
 Uw tittel blinckt in 't voorhoofd zijner kerken
 En kooren, als een zegen, voor ons oogh,
 Mijn note rolt te laagh: ghij rijst te hoogh!
 O zeestar! licht mij zoo, in 's weerelts nacht,
 Dat Jesus troost mij aenblicke in Marye.

In het laatste transept zal in de tongewelven der noordzijde aan den eenen kant de geboorte des Zaligmakers, aan den anderen de verschijning van den Engel aan de herders geschilderd worden; Engelen zullen het in spreukbanden openbaren, dat de oneindige Wijsheid «het Woord vleesch geworden is» en «het licht in de duisternis schijnt.» *Verbum caro factum est. Lux in tenebris lucet.*

Aan den zuidkant zullen wij van de lippen van den grijzen Simeon de heuglijke woorden verneemen, dat zijn oogen den Heiland gezien hebben, het Licht dat den Heidenen geopenbaard is, terwijl wij bij de aanbidding der Wijzen de woorden der Kerk zullen lezen: *Lux de Luce, apparuisti, Christe.* Gij zijt ons verschenen, Licht van Licht, Christus!

In de halfronden zullen de parabels van den «Zaaier» en van den «Goeden Herder», naar wiens stem de schapen luisteren, duidelijk op den goddelijken Leeraar wijzen.

Het kruisgewelf boven het orgelkoor zal Maria voorstellen in de tijden der voorbereiding: Eva, de moeder der levenden, Judith, tot wie de triomfkreten rijzen: Tu gloria Jerusalem, tu laetitia Israël; Esther, die genade heeft gevonden bij den grooten koning, David en Salomon, die Haar voorspelden, de Sibylle en de Druïde, met de spreuk: *Virgini pariturae.* Aan de Maagd die baren zal.

In zijn onvermoeiden ijver is de hoogerw. heer Goebbels reeds bezig met de schildering der kruisbeuken. Op de wanden wordt het leerambt van den goddelijken Zaligmaker voortgezet,

en wel op het uitgestrekte vlak, in den noorderlijken beuk, het grootsche tafereel van den bergprediking; verder de liefelijke scène van het Evangelie, waar Jezus de kinderen zegent en de verhevenheid der onschuld verkondigt, zooals het luidt in de bergprediking: «Zalig zijn de zuiveren van harte, want zij zullen God zien.»

Het kruisgewelf van dit transept, dat ook den naam draagt van de «kapel van den heiligen Rozenkrans», is bestemd voor het beeld van Maria, de Koningin van den H. Rozenkrans.

Het hoofdbeeld is het toereiken van den Rozenkrans aan Dominicus; in de vier velden van het gewelf zien wij in de aanduiding der Geheimen de vertolking van de strophe van het officie:

Te gestientem gaudiis
 Te sauciam doloribus
 Te jugi amictam gloria,
 Te, sacra Virgo, pangimus.

Z. D. H. Mgr. Fr. Boermans ontvangt uit de handen van Z. H. Paus Leo XIII de bulle over het bidden van den Rozenkrans.

De hoofdvoorstelling in het zuidelijk transept is Maria, de Koningin zonder vlek ontvangen.

Haar lieflijk beeld straalt in het goud der zonestralen, omgeven van een engelschaar, die de Hoogverhevene groeten als vol van genade en haren lof bezingen: *Immaculata conceptio tua gaudium annuntiavit universo mundo.* Uwe onbevleete ontvanging was een vreugdevolle tijding voor heel de wereld.

Op Petrus stoel zit Pius IX met de bulle van het dogma der onbevleete Ontvanging, en aan zijn voeten knielt Mgr. J. A. Paredis, de onvergetelijke bisschop van Roermond, en betuigt in dankbare liefde en eerbied zijn geloof in 't afgekondigd leerstuk.

Als bijfiguren staan er de H. Sophronius met den tekst: *Invenisti gratiam nunquam elanguentem.* Gij hebt een genade gevonden die nooit verminderde; en de H. Epiphanius met de woorden: *Ave sanctissima mater immaculata.* Wees gegroet, allerheiligste onbevleete moeder.

Op de wanden gaat het hoofdidee door in de Zending der Apostelen; verder in de tafereelen, genomen uit het leven der Apostelen. Uit het leven van Petrus: het overgeven der sleutelmacht, het genezen van den lamme aan de Tempelpoort en het visioen, waarin Petrus in de onreine dieren, die in den schoot van het nederdalend laken zich bevinden, de roeping der heidenen tot de Kerk erkent; uit het leven van Paulus: de bekeering van den grooten Apostel en zijne redevoering in den Areopagus te Athene; den H. Philippus stelt ons de kunstenaar voor op den dag dat de Apostel,

De zending der Apostelen.

op den weg van Jeruzalem naar Gaza, den Aethiopiër in zijn' wagen opneemt, hem onderwijst en doopt, en den H. Joannes als den afgeleefden grijsaard, die, bij het naderen van den dood, tot zijne leerlingen steeds de woorden herhaalt: *Filioli, diligite invicem*. Mijne kinderen, bemint elkander.

De voorstelling der hoofdgedachte eindigt in den noordelijken kruisbeuk, met eenige herinneringen aan de verkondiging van Jezus' leer in onze streken: Servatius, die den sleutel der belijdenis uit de handen van Paus Damasus ontvangt; Willibrord, aan de voeten van Paus Sergius; Ailbertus, met zijne twee broeders den grondslag leggend van Rolduc; Heriman, Embrico's zoon, die van Paus Innocentius II een gedeelte van het opschrift van het heilig Kruis ontvangt en van Rolduc naar Sleeswijk als bisschop dier stad vertrekt; en eindelijk Abt Winandus Lamberti, die Rolduc voor het geloof en de Kerk bewaart en, ter aanmoediging zijner weifelende medebroeders, in zijne gevangenis moedig het maledicta pensio op het deksel der bierkan grift.

Uit eerbied voor de middeleeuwsche devotie zal een fries in den noordelijken kruisbeuk aan de

vereering van St. Anna, en in den zuidelijken aan die van St. Nicolaas herinneren.

Onze beschrijving, te koud en te kleurloos bij al het licht en leven der heerlijke tafereelen, is ten einde; rest nog, onzen oprechten dank en onze hulde te brengen aan kanunnik Goebbels voor de edelmoedige, nooit genoeg geprezen toewijding aan de restauratie en versiering van onze monumentale kerk. Daarom maken wij het feestgedicht van Prof. A. Ruyten tot het onze en verkondigen luide door Nederland den roem van Canonicus Goebbels, den grooten, edelen kunstenaar:

Zoo staat gij daar, ons monument!

Meer monument dan ooit voordezen
De voorzaat, die u heeft gekend,
Heeft nooit zoo in uw ziel gelezen
Als wij, nu 't meesterlijk penseel
U leven doet in ieder deel.

O heilige, o ontschatbre kunst,
Die vormen uitvindt voor gedachten
Gelukkig hij, die in uw gunst
Den lof verdient der nageslachten,
Die zijne ziel legt in zijn werk,
En 't werk bestemt tot roem der Kerk.

Uw geest geeft aan den kouden steen
De ziel, die hem tot ons doet spreken,
En door uw tooverkleuren heen
Zien wij het licht van Boven breken. —
O schilder, gij geniet de gunst
Dier heilige en onschatbre kunst!

Aan u, aan u, wiens meesterhand,
Door hoogen heiligen geest gedreven,
In onze kerk gewelf en wand,
Zoo op als onder de aard doet leven,
Aan u de hooge jubelklank:
Rolduc wijdt u zijn hulde en dank!

De Altaren.

LET hoogaltaar, voor zoover het nu afgewerkt is, werd geplaatst in het jaar 1894 en draagt, ter herinnering aan den edelmoedigen weldoener der Kerk, het opschrift:

Antonius Mähler Rodae altricis
haut oblitus pia largitione alta-
re extrui iussit.

Beneden, in de tombe, staan, keurig in steen gebeiteld, de offeraars van het Oude Verbond, Melchisedech, Abraham en Abel, hunne offeranden Gode aanbiedend.

De «retable» zal, na uitvoering der teekening, in de groepen van de Geboorte des Zaligmakers, het laatste Avondmaal, den Kruisdood en de Aanbidding des Lams, de strophe van het «Verbum supernum» vertolken:

Se nascens dedit socium,
Convalescens in edulium,
Se moriens in pretium,
Se regnans dat in praemium.

De twee eerste verzen van de volgende strophe:

O salutaris hostia,
Quae coeli pandis ostium,

zullen hun verheven opheldering vinden in de Hemelvaart van het goddelijk Zoenoffer, met zijn doorboorde handen en voeten; de twee volgende:

Bella premunt hostilia,
Da robur, fer auxilium.

in de eerste H. Communie, den H. Aloysius door den H. Carolus Borromeüs toegereikt, en in de laatste heilige Communie, den H. Gerlacus op wondervolle wijze als teerspijze gegeven door den H. Servatius.

De eerste Communie geeft kracht en sterkte tegen de aanvallen des vijands in den beginnenden levensstrijd der jongelingsjaren, de teerspijze geeft moed en overwinning in den doodsstrijd.

Op den buitenkant der vleugels zal op het eene paneel prijken de belofte der instelling van het heilig Sacrament, op het andere de Herkenning des Zaligmakers door de leerlingen van Emmaüs in het breken van het Brood.

Een rijk idee, in volmaakte eenheid opgevat!

Onder de nevenaltaren merken wij het eerst op, bezijden de trappen van het hooge koor, het altaar van den H. Jozef met schild en lelieschepter, en dat van den engelachtigen Aloysius met het kruis, het verheven voorwerp zijner liefde. Beide altaren zijn een geschenk van een dankbaar oud-leerling, bij gelegenheid van zijn intreden in het klooster.

Als versiering der steenen altaren in de beide absiden op het priesterkoor zouden wij gaarne zien in bas-relief, op het eene de voorstelling van het Geven der Sleutelmacht aan den H. Petrus, Patroon der Kerk van Rolduc, op het

andere Johannes den Evangelist, in zijn ouderdom niets anders predikend dan het groote gebod der naastenliefde. Beide Apostelen hadden gedurende de middeleeuwen hun altaar in onze kerk.

In den noordelijken kruisbeuk of Anna-Kapel staat het altaar der heilige Maagd, onder den titel van «Zetel der wijsheid.»

In de nis daarnaast herrijze het altaar der middeleeuwen ter eere van de H. Catharina. Het beeld der wijsgeerige heiliginne, die de heidensche geleerden beschaamde, neme de middenplaats in de schildering der nis, en haar ten zijde sta de h. Dionysius die, als patroon der hooge wetenschappen, in de abdij zijn

altaar had tegen de zuidelijke middenzuil der kerk, met den h. Thomas, patroon der studeerende jeugd.

De woorden op beide zijden van het hoofdaltaar in den zuidelijken kruisbeuk of St. Nikolaas-Kapel, bewijzen, dat dit altaar, aan het heilig Hart toegewijd, een gedenkteeken is ter herinnering aan Mgr. Henricus Peters, eersten Directeur van het Seminarie van Rolduc.

Aan dit altaar is door de ouders van een oud-leerling de stichting eener maandelijksche heilige Mis verbonden, ter eere van het Heilig Hart, met het gebed ter plechtige eerherstelling en den zegen met het Allerheiligste Sacrament.

Een nieuw Altaar van het Heilig Kruis.

BIJ het uitbreken der nis in het zuidelijk transept ontdekten wij eene oude, maar, jammer genoeg, zeer beschadigde muurschildering uit het begin der zestiende eeuw, eene Madonna volgens het type van Memling.

In gouden stralenkrans verschijnt de Moedermaagd, omringd door zwevende engelen, waarvan een het wierookvat zwaait en twee andere de kroon boven het hoofd der Maagd houden; blijkbaar reikt de kleine Jezus, op de armen der Moeder rustend, een buiten alle verhouding groot kruis toe, — aan wien?

De persoon is in de schildering geheel en al verdwenen, zoodat het weergevonden stuk van het tafereel ons nauwelijks eene gissing van het oorspronkelijke overlaat en wij ons tevreden moeten stellen met eene oplossing, die wellicht geen

andere verdienste heeft, dan dat, bij de voltooiing der schildering, de nieuwe voorstelling met de bestaande niet in tegenspraak komt.

Volgens het oordeel der kunstkenners is het zeker, dat de schildering dateert uit de eerste helft der zestiende eeuw. Hieruit besluiten wij met dezelfde zekerheid, dat ze vervaardigd is onder het bewind van den Abt Leonardus Dammercheidt; na hem immers kon er te Rolduc, in die eeuw, wegens de rampzalige tijden, geen sprake meer van kunstwerken zijn. In de iconographie is bovendien de verschijning der H. Maagd met het Kind voor den knielenden H. Leonardus eene bekende voorstelling. Maar, het toereiken van het kruis, van het ontzaglijke kruis?

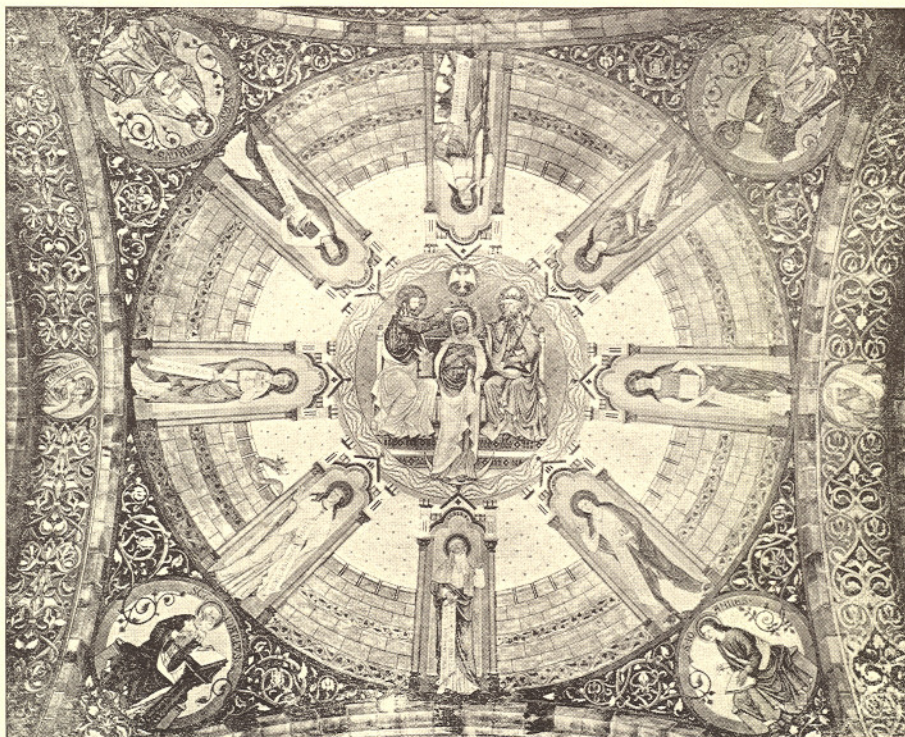
Daar de Annalen ons leeren, dat abt Leonardus met alle kracht er naar streefde het kloosterleven in de Abdij te

hervormen en zelfs kloosterlingen uit Windesheim en uit Leuven ontbood, om de «Navolging van Christus» te doen herleven, nemen wij de volgende hypothese als de eenig mogelijke ter verklaring aan: de heilige Maagd, de groote beschermster van Rolduc, verschijnt aan den h. Leonardus: hem, en in zijn persoon, den Abt en den kloosterlingen, reikt het goddelijk Kind den zwaren last des kruises over, alsof het hun allen wilde toeroepen: «wie na Mij wil komen, hij neme zijn kruis op en volge Mij.»

Daar nu het altaar van het heilig Kruis zich reeds in 1151 in het midden der kerk bevond, in 1209 door Philippus, Bisschop van Ratzeburg, geconsacreerd, en in 1224 dicht bij het hoofdaltaar geplaatst werd, en daar in het «Memoriale de reconciliatione ecclesiae nostrae et septem altarium facta 10 Maii 1608» hetwelk in ons archief berust, onder de zeven altaren onzer kerk ook het «altare sanctae crucis» vermeld wordt, herstellen

wij, om deze eerbiedwaardige overlevering getrouw te blijven, in deze nis het altaar van het heilig Kruis. In het lagere gedeelte, waar niets van de schildering overgebleven is als sporen van de architecturale lijnen en van het altaartapijt met afsluitingsrand, zullen de beelden geschilderd worden van Petrus, Andreas, Helena, Koning Lodewijk en Bernardus, heiligen, uitschitterend door hunne liefde jegens het kruis van Jezus, met dat van Venantius Fortunatus, den beroemden dichter van het heilig Kruis.

Vóór de nis worde een eenvoudig steenen altaar geplaatst, in welks «stipes» de boom van het Paradijs ons herinnere aan de heerlijke legende van het heilig Kruis, en in welks tabernakel achter ijzeren traliewerk onze heerlijke relikwie van het kruishout ter altyddurende vereering veilig en toch zichtbaar bewaard wordt. Eene brandende lamp zal de geloovigen aan de tegenwoordigheid van de heilige partikel herinneren.

Schildering van het koepelgewelf.

De Mozaïek-bloen op het Koor.

AIJ schreven op bl. 43, dat het een verheven en voor onze inrichting zeer passend idee zou zijn, onder het koepelgewelf, versierd met de zeven gaven van den

heiligen Geest, een mozaïekvloer te leggen met de voorstelling der zeven vakken van wetenschap, de zeven «disciplinae naturales» die het trivium en quadrivium uitmaakten der middeleeuwen.

Ontwerp van mozaïekvloer voor het Priesterkoor.

De hoogerwaarde Kan. Goebbels is onzen wensch tegemoetgekomen en heeft reeds het plan ontworpen naar een manuscript van Herrad van Landesberg

(Hortus deliciarum) uit de twaalfde eeuw.

Men zie de reproductie van de prachtige teekening op de vorige bladzijde.

De Reliquieën in de Kerk van Rolduc. - Reliquieën

van het heilig Kruis.

ZEER waarschijnlijk werd het altaar van het heilig Kruis reeds opgericht in 1131, toen Heriman, Embrico's zoon, een kloosterling alhier, aan de kerk de partikel gaf van het opschrift van het Kruis, welke hij van Paus Innocentius II ten geschenke had ontvangen.

Heriman had namelijk te Rome de zaak van Eskill, Aartsbisschop van Lunden, in Denemarken, bepleit, en wel met dit gevolg, dat de metropolitaan-zetel van Lunden hersteld, en Heriman zelf tot bisschop van Sleeswijk benoemd werd.

Gaarne verplaatsen wij ons naar Rolduc in de eerste eeuw van zijn bestaan, in den tijd, waar volgens de annalen, de prediking der kruistochten (Annales Rodenses p. 58) als met hemelsche kracht overal door heel Germanje weerklonk, eerst van de lippen van den diaken Rodolf en later uit den mond van den heiligen Bernardus, die beiden ook dit land doorreisden. Overal, zegt de Kroniekschrijver, teekende het kruis de borst der steeds in getal aangroeiende krijgers, en een tiende gedeelte der bevolking schaarde zich onder de heilige banier.

Deze woorden, in verband met het feit, dat vele bewoners dezer streken vóór hun vertrek naar Jerusalem hunne be-

zittingen aan de kerk van Rolduc vermaakten, wekken het vermoeden, dat ook in de kerk van Rolduc het gloeiend woord van Bernardus de harten ontvlamde tot den strijd voor het Kruis, en eene schaar van ridders en krijgers, in hunne schitterende wapenrusting, voor het altaar des kruises bracht, om van den gekruisigden Koning van den Golgotha de overwinning over den vijand, die Christus' graf onteerde, af te smeecken en het teeken des heils te aanvaarden.

De partikel van het opschrift des Kruises bleef te Rolduc tot aan het einde der vijftiende eeuw, toen zij spoorloos verdween.

In 1663 ontving Rolduc de wonderdadige partikel van het heilig Kruis, die tot het jaar 1650 te Hoydonck, bij Helmond, in het klooster der Augustinessen, dat van de Abdij van Rolduc afhankelijk was, zich bevond. Bij de opheffing van het klooster kwam het in het bezit van Vrouwe Agnes van Pollaert, laatste abdisse; na haar overlijden in 1663 werd de heilige partikel,

„in een silveren kasgen ingesloten neffens een gulden rinck met eene roos van diamanten daerin gewirckt”,

(zie het stuk van ons Archief 22 Oct. 1663) naar onze Abdij overgebracht; zij bleef, hoog vereerd, in onze kerk tot aan de Fransche omwenteling. Toen viel de beroemde reliquie ten deel aan een der kloosterheeren, Laurentius Welter, die ze naar de naburige kerk van Waubach bracht, waar zij steeds het voorwerp is der vurigste vereering.

HET WONDER DER PARTIKEL VAN HET H. KRUIS TE HOYDONCK.

Het klooster van Hoydonck werd gesticht in 1146, door een der Koorheeren van Rolduc, met name Leo. In 1244 moest er eene nieuwe kerk gewijd worden. De toenmalige bisschop van Luik, Robertus, zond daartoe Bonifacius, bisschop van Lausanne, die om de vervolging eeniger booswichten te ontwijken, in het klooster ter Cameren, bij Brussel, gevlucht was.

Een groot wonder gebeurde bij die gelegenheid.

Wij laten hier de letterlijke vertaling volgen van het diploma, dat Bonifacius, wiens gelukzalig verscheiden in het aartsbisdom Mechelen, op den 9^{en} Februari herdacht wordt, zelf heeft opgesteld. (Zie W. Everts. Volksalmanak voor Nederlandsche katholieken 1867).

»Aan alle Christengeloovigen, die dit schrijven zullen zien, wenscht Bonifacius, door Gods Voorzienigheid weleer aangesteld als bisschop van Lausanne, duurzaam heil in den Stichter onzes heils.

»Het zij bekend aan alle geloovige Christenen, en mocht het ook aan de ongeloovigen bekend worden (ter beschaming van de vijanden des Kruises van Christus en tot lof en eer van hen,

die zich beroemen op het Kruis van O. H. Jezus Christus,) het wonder van Gods barmhartige goedheid, dat O. H. Jezus Christus zich gewaardigd heeft, te bewerken in eene partikel van het Kruishout Onzes Heeren, in het stift van de vrouwen der orde van den H. Augustinus, Hodunck genaamd, onder het bisdom van Luik, in het land van den Hertog van Brabant, het jaar O. H. 1244 in de maand Augustus, op den oktaafdag van den H. Augustinus.

«Toen ik derwaarts gekomen was, om eene kerk en twee altaren, ter liefde van God en op verzoek van den Hoogwaardenden Vader, Heer Robert, bisschop van Luik, te wijden, zag ik er, onder vele andere reliquieën van Heiligen, die mij vertoond werden, een stuk hout, ter lengte van een vinger, dat het stift geloofde en bevestigde te zijn van het Kruishout Onzes Heeren.

«Ik had eertijds te Lausanne gehoord van den bisschop van Cevennes, die het weder van een anderen vernomen had, dat het hout van het Kruis Onzes Heeren, als men het in het water legt, zinkt, terwijl alle andere hout, van natuur, in het water drijft. Hij verzekerde, dat hij op die wijze proefondervindelijk zeker was, een partikel van het H. Kruis des Heeren te bezitten.

«Daar ik mij deze proefneming van den even genoemden bisschop herinnerde, deed ik mij, bij 't zien van voormeld hout, een' beker met water, van middelbare grootte, brengen, ten einde eene dergelijke proeve te nemen.

«Daar stonden en zaten een groot getal kloosterzusters uit dat huis en eenige andere religieuzen alsmede vele wereldlijke personen rondom mij, toen ik voormeld hout tusschen den duim en den wijsvinger der rechterhand genomen

hebbende, er driemaal het kruisteecken mede boven den beker met water maakte, den Heer smeevende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, dat Hij zich gewaardigen mocht, ons te toonen, of dit stukje hout van het H. Kruis Onzes Heeren was.

«Toen ik het in het water legde, daalde het terstond op den bodem neder, als een steen. Nadat ik het met dezelfde vingers van den bodem des bekera boven het water opgeheven had, vloeiden er vele druppels dik bloed, welke de een na den anderen op den bodem des bekera nederdaalden, uit het onderste gedeelte van datzelfde hout, watalle omstaanden en omzittenden zagen.

«Verbaasd bij het aanschouwen van dit wonder, deed ik in der haast een rein fleschje halen, om het vloeiende bloed op te vangen. Daar echter, toen men het fleschje bracht, het bloed opgehouden had te vloeien, legde ik ten tweeden male het hout in 't water; en nadat het er uitgenomen was, vielen er andermaal, doch minder dikke bloeddruppels, af, die in het glazen fleschje opgevangen werden. Toen het vloeien ophield, legde ik ten derden male hetzelfde hout in hetzelfde water; ik nam het er vervolgens wederom uit, en de bloeddruppels, die er ten derden male afvielen, werden in dezelfde ampul opgenomen.

«Dit ter tweede en derde reize van het voormelde hout opgevangen bloed wordt thans in een kristallen fleschje in het bovengenoemde kloosterhuis bewaard. Het water uit den beker, rood geverfd door de druppels dik bloed, die bij de eerste ophaling van het hout uit het water, er in gevallen waren, bevindt zich in hetzelfde huis in een glazen ampul.

«Alvorens ik echter ten derden male

het hout in den beker legde, maakte ik met hetzelfde hout een kruis boven het water des bekera, en er verscheen op den bodem een rood kruis, dat de Priorin des huizes en vele anderen der omstaanden en omzittenden gezien hebben.

«Zekere aanzienlijke wereldlijke vrouwe, Hildegondis genaamd van Wulfsombeke, dit kruis eveneens ziende, werd als waanzinnig. Op den bodem van den beker vertoonden zich bloeddruppels, die zich, naar de verklaring der kloostervrouwen, daar vroeger nooit vertoond hebben. Naderhand heb ik den beker in een anderen beker met water uitgespoeld; en na deze afwassching, en na het verdwijnen der bloedkleur, dronken velen van dat water, die verklaard hebben, dat het eenen honingzoeten smaak had.

«Een van de kloostervrouwen en anderen hebben er van gedronken, en ook de bovengemelde Hildegondis, die daardoor van eene ziekte genezen werd, waaraan zij sedert drie jaren leed, en welke noch door geneesheeren, noch door geneesmiddelen kon verdreven worden, gelijk zij zelf mij verhaald heeft, den vijfden dag na deze gebeurtenis.

«Op den vierden dag,» (t. w. na deze gebeurtenis,) «den vooravond van O. L. Vrouw Geboorte, heb ik, na de Mis gelezen te hebben, met geheel het vóór mij neergezeten convent, eerst de algemeene schuldbelijdenis en de daarop volgende kwijscheldings-gebeden gesproken, en daarna O. H. Jezus Christus gesmeekt, dat Hij zich gewaardigen mocht tot lof en eer van zijnen Naam, ons eenig kenteeken van zijnen wil omtrent het voormeld hout te geven.

«Nadat men dus den meergemelden beker met water gebracht had, maakte ik driemaal het teeken des kruises, on-

der aanroeping van den Vader en den Zoon en den H. Geest; en toen ik vervolgens het hout in het water legde, zonk het terstond op den bodem. Ik nam het er uit, en alstoen vielen er weder bloeddruppels af, die bij het vorige bloed in het kristallen fleschje werden opgevangen.

«En zoo gebeurde het ten tweeden en ten derden male, wat ik met eigen oogen gezien heb, evenals al het volk en Frater Henricus van Averbode, een priester, die de kristallen ampul vasthield, waarin de bloeddruppel tot drie maal toe opgenomen werd, telkens wanneer ik het hout in het water lei en het er weer uitnam, gelijk hierboven verhaald is. Deze voormelde priester bezit een stuk zijde, dat hij mij geheel blank overhandigde en dat rood geverfd is van het aan mijne vingers klevende bloed.

«Arnulphus, ridder van Stakenbroeck, was daar ook aanwezig, benevens zijne echtgenooten, welke ook reeds getuige geweest was van het eerste wonder, in al zijne bijzonderheden. Er waren ook vele andere leeken. Toen ik met een scherp mes in het voormelde, buitengewoon harde hout sneed, viel er een zeer klein, door het gevoel of het gezicht schier niet waarneembaar deeltje af, zwart, zooals het hout zelf zwart is, hoewel op zekere plaats wit.

«Daar ik evenwel twijfelde of dit uiterst geringe deeltje van voormeld hout was, deed ik het in het water, en het zonk op den bodem; en toen ik het er uit nam en tusschen mijne vingers wreef, werden deze rood van bloed.

«Ik lei dit splintertje in de kristallen ampul, waar het bloed in opgevangen was, en het bleef kleven tegen het binnenste van het kristallen fleschje, alwaar het terstond in bloedkleur overging, wat

ik zelf en alle toeschouwers gezien hebben. Toen hield ik het fleschje in schuine richting naar het splintertje toe, zoodat dit, door het bloed aangeraakt, onder het bloed bleef in dezelfde kristallen ampul.

«Dit heb ik, op verzoek van meergemeld convent en van eene menigte andere menschen («aliorum plurimorum») in schrift opgesteld tot eer en glorie van O. H. Jezus Christus, tot heil der geloovigen, ter beschaming der ongeloovigen en ter bevestiging van het heilig Christelijk geloof.

«En ik heb er mijn zegel aangehecht, ter verheerlijking van het levendmakend Hout des Kruises, waaraan ons heil en leven, O. H. Jezus Christus, gehangen heeft. Hem zij eer, en ons met Hem de zaligheid en het leven, door Hem in de eeuwige vreugde, door alle eeuwen der eeuwen! Amen.»

Onder het afschrift van dit diploma, afschrift uit het begin der 17de eeuw berustend in ons archief, bevindt zich de eigenhandige attestatie van den Abt Mathias de Amezaga:

EGO INFRASCRIPTVS ATTESTOR ET FIDEM FACIO, ME VIDISSE HVIVS ATTESTATIONIS ORIGINALE, SCRIPTVM IN PERGAMENO ET EXINDE DEPENDENTE SIGILLO IN CERA VIRIDI, LOVANII, IN ABBATIA S. GERTRVDIS, QVAE EX HOC LIGNO S. CRVCIS EX HOYDONCK CONFITETVR HABERE PARTICVLAM ET ORIGINALEM ATTESTATIONEM, QVAM VIDI IBIDEM HOSPITANS 27 MARTII ANNO 1665. IN QVORVM FIDEM HAEC SCRIPSI ET SVBSCRIPSI.

(GET.) M. DE AMEZAGA

ABBAS RODENSIS.

Eene vertaling van het diploma vinden wij reeds in «Oudheden en Gestichten van de bisschoppelijke stadt en Meyerye van 's Hertogenbosch.» Leiden 1742, bladz. 602 — 608.

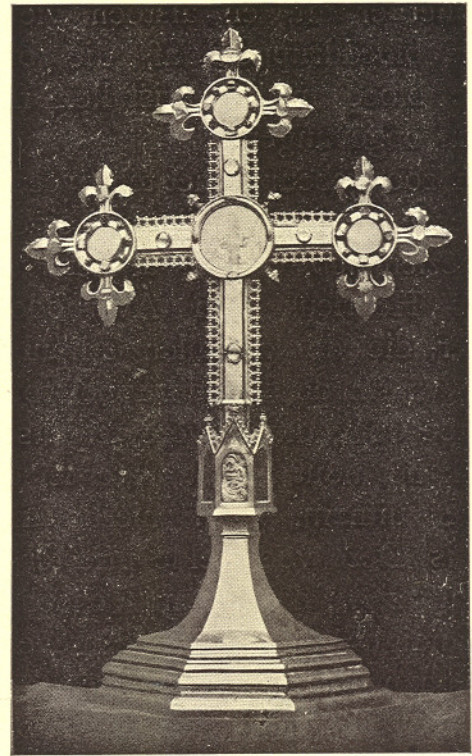
De partikel van het heilig Kruis heeft eene lengte van 5 duim op eene breedte van 8 streep en eene dikte van 5 streep; ze is gevat in een verguld zilveren kruis, dat hoogst waarschijnlijk (behalve het later bijgevoegde aanhangsel) uit de 13de eeuw afkomstig is.

De tegenwoordige reliquie is, — volgens het authentiek stuk van 1844, geteekend door den toenmaligen Vicaris-Generaal van het Aartsbisdom van Mechelen, P. Corten —, afkomstig uit het diocees van Gent en werd in 1850 aan het Seminarie van Rolduc door den weleerwaarden Heer C. H. Caers, priester uit het diocees van Mechelen, ten geschenke gegeven.

In het jaar 1875 werd deze partikel geplaatst in een nieuw reliquarium, dat, in navolging van het oorspronkelijke reliquaire van Hoydonck bewerkt, door den hoogerw. Heer Kan. J. Deutz, Deken van Kerkrade, destijds leeraar aan onze Scholen, aan de Inrichting gegeven werd.

Het inschrift luidt:

*Exilit antiqua amissa cruce
Rhoda recenti.*

De reliquie van het heilig Kruis te Waubach.

De Reliquieën der H. Lucia.

ER is geen twijfel, dat bij de plechtige consecratie der crypte, op den 13^{den} December 1108, aanzienlijke reliquieën der heilige Lucia, op wier feest de kerkwijding plaats had, in het hoofdaltaar geborgen werden en dat van dien tijd de groote vereering dezer heilige martelaresse in de Abdij en omstreken dagteekent.

Verschillende stukken van ons Archief leggen van deze groote vereering onwederlegbare getuigenis af.

In het jaar 1209 werd met vele andere eene reliquie der heilige Lucia ge-

legd in het altaar, dat in het midden van den westelijken muur, onder den toren, ter eere van den Prins der Apostelen opgericht werd.

Een document van 11 November 1361 (afschrift op papier, 18de eeuw) spreekt van den aankoop eener jaarlijksche rente ten behoeve van den beneficiant „sent Luciën Elters der heyliger Jonfrauen dy hynnen der Kroigt in demselben Goits-huns steit.”

In 1565 verklaart abt Joh. Wormbs, dat de «capella S. Luciae», in onze

kerk gelegen, een waar beneficie is, met jaarlijksche inkomsten tot een bedrag van 24 daalders.

Den 6^{den} September 1647 had de consecratie plaats van het altaar aan de H. Lucia toegewijd, door den Wijbischop en Vicaris Generaal van Luik, Richard Paulistravius. Den 14^{den} Mei 1670 werd een overeenkomst geteekend door den abt van Rolduc en Lennerdt Graff, goudsmid te Aken, over het vervaardigen van een zilveren borstbeeld der H. Lucia. Lennerdt Graff verklaart, op zich genomen te hebben „zu verfertigen ein silbernes Brustbild der H. Luciae in lebensgroße/ in gewicht haltend ungefähr 14 ad 15 pond silbers ... nach der auß holtz gemachten modell.“ Hij krijgt „vor jeder lots silbers aan macherlohn ein Kopfstück.“ Daar hij zelf het noodige zilver niet bezorgen kan, zoo heeft de abt hem „zu selbigem endt laßen uberzahlen ein hundert und achtzig Reichthalen in frantzösischen speciebus,“ welke hij verklaart ontvangen te hebben. (Beide stukken oorsp. op papier).

Den 10^{den} April 1677, wordt op verzoek van den abt van Rolduc, het anniversarium der consecratie van het altaar van Sint Lucia verplaatst op den Zondag voor Maria Geboorte door Johannes Antonius Blavier, Wijbisschop van Luik. Den 12^{den} Juni van hetzelfde jaar keurt Paus Innocentius XI de Broederschap van de H. Lucia goed en verleent rijke aflaten op haren feestdag en op verscheidene andere dagen. Het oorspronkelijke stuk op perkament «sub annulo piscatoris» berust in het Archief.

Een bidprentje van 1758, de processies voorstellend, dieter vrome vereering der heilige Maagd en Martelaresse van alle kanten van ons gewest naar Rol-

duc heentrokken, geeft eene opsomming der aflaten, verleend aan de leden der Broederschap van de H. Lucia. Wij laten den tekst in de eigenaardige taal van het oorspronkelijke stuk hier volgen.

Verzeichniß der Abläß/ zu verdienen von allen denen so in der Abtegen Klosterade zu Ehren der hl. Jungfrau und Märtyrin Lucia/ eine besondere Patronin wider die gefährlichen Krankheiten der rothen Ruhr/ Pest/ etc. aufgerichteten Bruderschaft einverleihet send.

Erstens verdienen Vollkommenen Abläß am Tage da sie sich einschreiben lassen/ wenn sie nach gethaner reumütigen Beicht die heil. Communion empfangen.

Zweitens verdienen sie Vollkommen Abläß am Fest der heil. Lucia/ den 13 Decembris; sieben-jährigen samt 7 Quadragenen Abläß/ am letzten Sonntag vor der Fasten/ Quinquagesima genannt; am Pfingstmontag/ am Fest der hl. Anna/ und am Sonntag vor Mariä Geburt/ wenn sie jedesmahl gemeldter Abtegen/ Kirch oder Capelle der heil. Märtyrin besuchen/ reumütig beichten/ Communiciren/ und Gott andächtig betten für Bekehrung der Sünder/ Vereinigung Christlicher Fürsten und Potentaten/ Aufreutung der Ketzeren/ und Erhöhung der Kirchen.

Drittens können sie 60 Tag Ablaß verdienen/ so oft sie dem Ampt der h. Meßken, oder andern Kirchendiensten in gedachter Kirchen oder Capellen heimo- hnen; so oft sie einem Armen beherbergen /zwischen Feinden den Fried machen/ oder dazu helfen; so oft sie eine Leiche

zum Begräbniß beglenten; bey Processionen/ so mit Gutheissen der Obern geschehen/ sich einfinden; so oft sie das hochw. Sacrament des Altars bey Processionen/ oder wenn er zu Krancken getragen wird/ beglenten/ oder falls sie verhindert seyen/ zum gewöhnlichen Glockenzeichen einmahl das Vatter unser und Englischen Gruß bekten; so oft sie 5 Vatter unser samt Englischen Gruß bekten für die seelen der abgestorbenen Mithröder und Mitschwestern; so sie einen Sünder auf den rechten Weg des Heils bringen; die unwißende die Gebott Gottes/ und was zum Hehl nothwendig/ lehren/ oder einiges ander Werck der Liebe oder der Andacht verrichten.

Endlich verdienen sie vollkommen Abläß in ihrem Sterbe-Stündlein/ man sie nach reumuthig gethaner hl. Beicht die hl. Communion empfangen/ oder wofern sie dieses nicht können/ den Nahmen Jesu — mit dem Mund oder wenigstens mit dem Herzen andächtig und reumuthig anrufen.

Aachen/ gedruckt J. M. H. Muller/
Buchdr. 1758.

In een zeer beschadigd concept op papier van 13 Mei 1678, verklaart de abt Petrus van der Steegh, dat een klein stukje van de reliquie afgenomen is en ten geschenke gegeven aan Thomas Stapleson, en beschrijft hij de reliquie van de H. Lucia, als hij getuigt, dat «in onze kerk bewaard wordt eene partikel van den hegilien schedel der H. Maagd en Martelares, van eene aanzienlijke lengte, «ad longitudinem unius digiti» en dat deze reliquie aan de Abdij gegeven is geworden door een beroemd

en vroom inwoner van Keulen, Wilhelmus Friessen.

Deze vurige vereering der heilige Lucia duurde tot aan de Fransche Omwenteling.

Bij het beschrijven van de middel-euwsche merkwaardigheden der oude abdijkerk kunnen wij ons niet weerhouden onzen weemoed uit te spreken over het verlies van de schatten, die eens de kerk versierden. Altaren, beelden, altaarsieraden, gouden en zilveren vaatwerk, misgewaden, het levenslange werk van menig kunstenaar in de kloosterpij, of het vrome tijdverdrijf van adellijke jonkvrouwen, alles is verdwenen, alles verslonden in den maalstroom der omwentelingen!

Zoo is elk heiligdom een beeld en bewijs tevens van de beschavende macht der ware Kerk.

Zoolang de zon der waarheid een land beschijnt, ontluiken onder hare weldoende stralen duizenden bloemen der kunst in de rijkste schakeeringen. De Christen, door den gloed der waarheid in geestdrift ontvlamd, grijpt naar alle stoffen der natuur, om het verheven gevoel, dat zijne ziel beheerscht, te verzinlijken; hout en steen, goud en zilver, zijde en fluweel vertolken de bede zijns harten, en de kerk, waar zijn God in woont en troont, waar hij, het schepsel, knielt en bidt en peinst en weent, en juicht, wordt een verheven lust-warande, waarin, door de wondervolle scheppingen der kunst, een lentebloei heerscht, zoo één en toch zoo verscheiden als de duizend gevoelens der ééne ziel, om God, de zon van alle waarheid en leven, te eeren en te prijzen. Maar wee, wanneer de duistere wolken der dwaling opstijgen en de orkaan der omwenteling over den rijk begroeyden lusthof in woeste

vaart zijne vernieling slingert! Alle bloemen zijn verflenst, alle stengels zijn geknakt! Het paradijs ligt verwoest, in de akelige woestenij heerscht de dood, en elke levenskiem is vertrapt en verdord.

Maar de dwaling heeft haar tijd en hare grenzen. Wanneer de mensch zijn hoogmoed en eigenwaan aflegt en bij het erkennen van eigen zwakheid, weer hoopvol het oog richt op de Kerk, de veilige vuurbaak op de zee der wereld, dan keert de zon met haar licht en warmte weder, die de woestijn doet herleven en alles groeien en bloeien onder hare stralen.

Uitgeplunderd, naakt en letterlijk van alles, ook van het allernoodzakelijkste beroofd, kwam de kerk in 1830 onder het bisdom van Luik, in 1843, onder het bestuur van het pas opgerichte seminarie van het bisdom Roermond. Volgens menschelijke berekening kon geen ongunstiger lot haar treffen; het seminarie toch van Rolduc, van alle bezitting verstoken, kon slechts met moeite in de noodzakelijke behoeften der school voorzien.

Maar de liefde is machtig, de liefde is rijk.

Een halve eeuw is verstreken, en niet alleen is de kerk in hare oorspronkelijke vormen herbouwd en met de heerlijkste tafereelen op muur- en gewelfvakken

versierd, maar zij bevat tevens menig sieraad, dat spreekt van het geloof, van de liefde en dankbaarheid der jeugdige bevolking.

Daar rijzen, wij meldden het reeds, naast het hoofdaltaar, de altaren van het H. Hart, van de H. Maagd, van den H. Jozef, den H. Aloysius; daar schitteren in het smeltend geheimzinnige licht der geschilderde koorvensters de heilige Geheimen der Moedermaagd; daar staat de priester met zijne bedienaren, op de hooge feestdagen, uitgedost in de wijde misgewaden, waarop de beelden der beschermheiligen van Rolduc in keurig borduurwerk geschilderd zijn; daar galmen door de oude gewelven de machtige tonen van een orgel, dat met de beste in ons land kan wedijveren; daar hangen in donkerrood fluweel de rijkbestikte banieren der Congregaties; daar vereenigen zich in de schoone bidkapel de leden der drie Congregaties en bidden vóór de reliquieën van hunne Patronen, Aloysius en Joannes Berchmans.

Wij weiden niet verder uit en beperken ons ten slotte tot twee merkwaardige feiten: het overbrengen van het lichaam der heilige Daphne uit de Catacomben naar Rolduc en de aanleiding tot het aanleggen van het kleine kerkhof te Rolduc.

„Het Corpus sanctum” der H. Daphne.

AIE der talrijke leerlingen, die te Rolduc hunne opvoeding genoten hebben, herinnert zich niet met levendige belangstelling den naam der heilige Martelares, wier heilig gebeente in zijn geheel, zooals dit in de catacomben van Praetextatus gevonden werd, door Gods liefdevolle voorzienigheid naar Rolduc werd overgebracht? Wie hunner heeft de heilige Daphne, in zijn nood naar ziel of lichaam, niet met onbegrensd vertrouwen aangeroepen en denkt niet met dankbaarheid terug aan de persoonlijke, door hare machtige voorspraak verkregen gunsten en genaden? En de Inrichting zelve, hoe vaak verheugde zij zich niet in de zichtbare bescherming der Heilige bij dreigende gevaren en mocht zij het danklied aanheffen Haar ter eere, wier machtige hand alle onheil afwendde, alle zegeningen over het Haar toevertrouwde gesticht deed nederdalen?

Het zal daarom den lezer welkom zijn, het heuglijk feit van de schenking en overbrenging van het «heilig lichaam» te vernemen, zooals wij het verhaald vinden in «Kersten, journal historique et littéraire», deel 14, bladzijde 411.

Het was op een Zondag van 't jaar 1847, den 24sten October, dat het Seminarie Rolduc verrijkt werd met een corpus sanctum, hetwelk pas uit de catacomben van Rome was opgegraven. Wij laten eenige bijzonderheden betreffende deze heuglijke gebeurtenis volgen:

In het jaar 1846 werd Rolduc bezocht door een reiziger, die zich door zijne hoogst beschaafde en deftige manieren onderscheidde en die volstrekt onbekend wenschte te blijven. Hij vertoefde er slechts korten tijd en dacht aanvankelijk niet meer weder te keeren; doch of het toe te schrijven was aan

de aantrekkelijkheid der streek, of aan de hartelijke ontvangst, hem bereid, of wellicht aan beide, zeker is het, dat de reiziger, acht dagen later terugkwam en men toen ontdekte, wie hij was: deze hooge bezoeker, tot nog toe onbekend, was niemand anders dan prins Julius Cesar de Rospigliosi, later commandant van de burgerwacht te Rome.—Het toeval wilde, dat Mr. Bogaers, professor aan het Seminarie van Roermond, zich te Rolduc bevond en getuige was van het hartelijke afscheid des prinsen. Dit gaf hem den moed om den vorstelijken persoon bij gelegenheid van zijn bezoek aan Rome, zijne opwachting te maken. Bij het hooren van den naam van Rolduc vroeg de prins aanstonds allermijnzaamst op welke wijze hij zijne vermeende verplichtingen aan dat gesticht zou kunnen nakomen; waarop de professor als zijn gevoelen te kennen gaf, dat hij voorzeker zijn aandenken niet beter zou kunnen vereeuwigen, dan door het schenken van eene voorname reliquie. Ik zal er aan denken, antwoordde de prins. Eenige dagen later kwam hij den professor een tegenbezoek brengen en hem eene reliquieënkast, waarin het geheele gebeente en een gedeelte van het bloed van de H. Daphne zich bevonden, ten geschenke aanbieden.¹⁾ De prins had deze kostbare overblijfselen op uitdrukkelijk bevel van den H. Vader verkregen. De ontdekking en uitgraving van het corpus sanctum had den 5^{den} Januari van hetzelfde jaar plaats gehad, zooals het authentieke bewijsstuk getuigt. De naam der heilige was op een grafsteen gegrift en het bloed lag naast het lichaam in een fiool. Het geheel draagt de handteekening en het zegel van den opzichter der pauselijke sacristie, Mgr. Castellani, bisschop van Porphyra, en Z. D. H. alsook Dr. Faylor, was zoo goed verdere en meer omstandige inlichtingen te verschaffen.

Rolduc was dus in bezit gekomen van het lichaam eener heilige uit de eerste eeuwen; er bleef slechts over het waardig te ontvangen. Mgr. Paradis wilde daarom de plechtigheid der ontvangst met zijne hooge tegenwoordigheid opluisteren. Eene ontelbare menigte was van alle kanten samengestroomd; de geestelijkheid van alle omliggende plaatsen, en alle

¹⁾ Daphne is een Grieksch woord, dat laurier beteekent. De Latijnsche benaming zou zijn Laura, welke naam volstrekt niet onbekend is.

leeraren en leerlingen van Rolduc omringden den kerkvoogd in de ruime kerk van Kerkrade. Ten aanschouwe van die geheele vergadering gaf Mr. Bogaers zijn heiligen schat aan Mgr. Peters, Directeur van Rolduc over, met de woorden: «Ik acht mij gelukkig U namens Zijne Excellentie den prins de Rospigliosi, het lichaam met een gedeelte van het bloed van de H. Daphne, maagd en martelares, te kunnen overhandigen. Moge het voor het Seminarie Rolduc het onderpand zijn van eene steeds toenemende welvaart, en voor de geloovigen dezer schoone streek een voorwerp van gedurige vereering en eene bron van alle zegeningen!»

De Directeur antwoordde met verheffing van stem: «En ik, Professor, ben gelukkig het voor ons geliefd Rolduc in ontvangst te nemen, en u hier openlijk dank te kunnen betuigen. Sedert Rolduc onder de hoede staat van onzen welbeminden bisschop, hier tegenwoordig, zijn ons zeer vele giften gedaan; doch deze overtreft alle. Onze dankbaarheid is dan ook grenzenloos; gelijk de prijs van het geschenk, dat gij ons brengt, onschatbaar is. Ware iets bij machte haar te verhoogen, dan zou het de naam zijn van Pius IX en van prins de Rospigliosi, alsook de hand van hem, die het ons aanbiedt.»

Na deze woorden werd de antiphon «Veni sponsa Christi» aangeheven en begaf men zich in processie naar het Seminarie Rolduc. Op dat oogenblik weergalmde allerwege het klokkengelui, terwijl de opgewekte tonen der muziek en de blijde gezangen, zich mengend met de gebeden der menigte, door het luichtruim weerklonken.

Men stelle zich eene processie voor van duizenden personen van iederen leeftijd, van iedere kunne en alle standen, die daar tusschen twee onafzienbare rijen toeschouwers voortschrijdt! Over de geheele lengte van den stoet zag men ontelbare bannieren wapperen; bijzonder echter viel in het oog het vaandel, dat de heilige overblijfselen onmiddellijk voorafging. Het droeg den naam van de heilige en gaf een regenboog te aanschouwen met de woorden: *Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriae*, — gelijk de regenboog schittert tusschen de glanzende wolken — en beneden een rozenboom, waar omheen geschreven stond: *Et quasi flos rosarum in diebus vernis*, — en gelijk bloeiende rozen in de dagen der lente. — Door een gelukkig toeval geeft de latijnsche tekst, letterlijk genomen uit het boek Eccli. 50, 8, nauwkeurig den datum aan van het jaar der overbrenging.

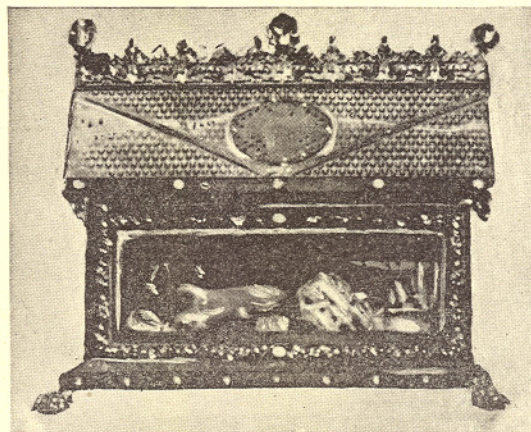
Op het oogenblik, dat de stoet den drempel der kerk van Rolduc overschreed, weerklonk een tweede salvo in de verte. In de kerk gekomen, opende de bisschop de reliquieënkast. Plechtig oogenblik! Met luider stemme las de kerkvoogd de bewijs-

stukken voor, verbrak de zegels, en heel het volk herhaalde tot driemaal toe en in verschillende talen: Heilige Daphne, bid voor ons. De begeestering bereikte haar toppunt, toen men een der voornaamste beenderen alsmede de fiool, die een gedeelte van het bloed der heilige bevatte, aan aller bliken vertoonde. Een der leeraren der inrichting hield eene keurige redevoering, op de gebeurtenis toepasselijk, waarin hij tot tekstwoorden gekozen had: *Custodit Dominus ossa justorum, et unum ex his non conteretur*.

Toen deze geëindigd was, hief de bisschop plechtig het *Te Deum* aan, voortgezet door duizenden stemmen; en zoo werd letterlijk aan de uitnoodiging van den psalmist gevolg gegeven: *Looft den Heer in Zijne heiligen. Laudate Dominum in sanctis ejus*. De heilige geestdrift van het volk is zoo groot, dat men er tegenwoordig van spreekt den naam van de heilige bij het doopsel te geven: het zij zoo! Dit is ook nog eene manier om den Heer in Zijne heiligen te loven. *Laudate Dominum in sanctis ejus*.

Bij gelegenheid van het veertigjarig priesterfeest van Mgr. W. Everts, Directeur der Inrichting, werd den hoogstverdienstelijken priester eene door Dr. Cuypers ontworpen teekening aangeboden van een heerlijk, in koper uit te voeren, reliquiarium. Het nieuwe reliquieënschrijn is een geschenk van de leeraren en leerlingen van het gesticht.

Op Zondag, 15 November, werd het heilig gebeente plechtig in dit reliquieënschrijn neergelegd.

Reliquiarium der H. Daphne.

In 1897 vierde Rolduc, tegelijk met het vijftiengjarige bestaan van de Hoogere Burgerschool, de vijftigjarige herinnering van het overbrengen van het «corpus sanctum». De pontificale hoogmis werd gehouden door Z. D. H. den Aartsbisschop van Utrecht, Mgr. Henricus van de Wetering, waarna het Te Deum, tot dankzegging voor de vele genaden, verkregen door de H. Marten-

lares, plechtig gezongen werd.

Op aanvraag van den Directeur der inrichting heeft Paus Leo XIII een jaarlijkschen vollen aflaat verleent op 23 October — consuetis conditionibus — en een aflaat van 300 dagen dagelijks eenmaal te verdienen door allen die met een berouwvol en godvruchtig hart bij de relikwie der H. Daphne zullen bidden.

De Johannes-kapel op het Kerkhof en de Johannes-klok.

TOT het jaar 1870 werden de enkele leerlingen, die de dood aan onze zorgen en liefde ontrok, op het parochiale kerkhof te Kerkrade ter aarde besteld. Sedert dat jaar rusten onze dierbare afgestorvenen, leeraren, leerlingen en dienstboden, in de nabijheid van het gesticht, in de schaduw der cypressen, wier donkere toppen zich hoog verheffen op het langwerpige vierkant van den kleinen godsakker, in het noordelijk gedeelte van den tuin. Daar, binnen de enge met klimop begroeide muren, rusten in den Heer, onder de bloemige graszode, de afgestorven leeraren, de Weleerwaarde Zeergeleerde Heeren Petrus en Gerardus Slits, Frans Ramaekers en Jozef Lienaerts, en de diep betreurde leerlingen, wier namen op de kleine grafsteen, die hunne rustplaats aanduiden, vermeld staan.

Op dit kleine kerkhof werd ook, zooals wij later zullen mededeelen, het stofelijk overblijfsel bijgezet van den Hoogeerwaarden en diepbetreurden Directeur Mgr. W. Everts, om in de schaduw van zijn Rolduc, en te midden zijner te vroeg ontslapen medewerkers en leerlingen,

den dag der verrijzenis af te wachten.

In den achtergrond der grafkapel, onder de in wit zandsteen gebeitelde voorstelling van den Gekruiste met zijne goddelijke Moeder en beminden leerling, lezen wij het opschrift:

AAN DE NAGEDACHTENIS
VAN HUN GELIEFDEN EENIGEN ZOON
JOHAN VAN WEEDE

GEB. TE ALKMAAR 22 JULI 1857
OVERLEDEN TE AKEN 15 JULI 1870
EN HET EERST OP DEZEN GODSAKKER TER
AARDE BESTELD, HEBBEN DIEPBEDROEFDE
OUDERS DIT GEDENKTEEKEN GEWIJD.

Bij gelegenheid van het overlijden van dezen jeugdigen leerling werd de Joannes-klok gegoten. Zij draagt tot opschrift:

D.D.

Joës van Weede et Jacoba van
Waas coni. Alcmarienses.

en op den anderen kant:

Dulcis nati Dant Causa tristes
genitores Dicorque Johannes.

Diepbedroefde ouders hebben mij ten geschenke gegeven om wille van hun dierbaren zoon en Johannes is mijn naam.

Tot blijvende herinnering aan den dier-

baren ontslapene, halen wij hier de bladzijden aan, die wij kort na zijn dood aan zijne nagedachtenis wijdden.

DE JOHANNES-KLOK TE ROLDUC.

In het voorjaar van 1869 belde een elfjarig knaapje bij den pastoor van Alkmaar aan, om hem zijn

Kerkhof van Rolduc.

afscheidsgroet te brengen. Na een kort en hartelijk onderhoud, knielde hij neder, zeggende: «Vader, geef mij den zegen, opdat ik den wil van God in alles getrouw moge volbrengen.»

«De goede Jesus, Zijne Moeder, en uw beschermheilige Johannes begeleiden u, mijn dierbaar kind!» sprak de priester bewogen door dat blijk van kinderlijk geloof. «De vrede en de zegen van den Almachtige dale over u neder en blijve steeds op u rusten.» En Johan stoomde blij te moede, vergezeld van zijne ouders, naar zijn nieuwe verblijfplaats.

Gelukkig Rolduc, dat binnen zijne muren een engel mocht huisvesten!

Een engel! Zoo lieflijk immers waren de zachte trekken van zijn eenigszins bleek gelaat, zoo innemend zijn vriendelijke glimlach en de vroolijke blik zijner oogen.

Gelijk de zon met hare gouden stralen het wolkje, dat haar voorbijdrijft, doordringt en verguldt, zoo straalde de bovennatuurlijke glans van de onschul-

dige ziel des jongelings door al zijne gelaatstrekken. Altijd even tevreden en gelukkig, altijd even minzaam en toegeeflijk jegens zijne makkers, even kinderlijk onderdanig aan zijne oversten, bracht hij in ongestoorde vreugde het eerste jaar door. In dat argeloos spelend kind vermoedde wellicht niemand den diepen ernst van een rijperen leeftijd en den ijver van een apostel; en toch, reeds toen werkte hij onvermoeid aan de bekeering eener ziel, die hem dierbaar was. Maar gij, die met hem uwe spelen doorbracht, zaagt gij dan niet, hoe hij elken middag, wanneer gij ter speelplaats spoeddet, ongemerkt de koordeur der kerk binnensloop en op de trappen van het hoogaltaar nederknielde? Daar, in de ongestoorde, geheimnisvolle stilte des heilighdoms, dacht hij aan haar, van wie hij, de eenig overgebleven zoon, geheel het geluk, geheel de vreugde uitmaakte; aan haar, die hem zoo onschuldig, zoo vroom had weten op te voeden, ofschoon zij zelve, helaas! geen kind der ware Kerk

was. Daarom verliet hij op dat uur zijne spelende makkers; daarom vouwde hij zoo smeekend zijne teedere handen, verhief hij zoo geloovig zijne oogen tot het tabernakel en bad hij zoo kinderlijk en vurig: O goede Jesus, ontferm U toch over mijne dierbare Moeder! zij bemint mij zoo teeder en is zoo ver van U verwijderd! Leer haar U en Uwe goedheid kennen, al was het ten koste van mijn leven, dat ik U gaarne ten offer aanbied.»

De Engelen brachten den kelk des jeugdigen offeraars, omkranst met de rozen zijner dagelijksche beden, voor God; en beangst, of soms een aardsche smet op de sneeuw witte blaadjes dier pas ontloken lelie mocht vallen, baden zij Hem het onschuldig kind in hun gezelschap op te nemen. God nam het offer aan en verhoorde die bede. Langzaam ondermijnde eene kwijnende ziekte zijn zwak lichaams-gestel. Zijne zorgvolle ouders namen hem mede naar het naburige Aken; daar werd het offer volbracht. O! wie u daar gezien heeft uitgestrekt op uwe lijdenssponde, met uw doodsbleek gelaat, waarvan de ziekte wel allen bloei van gezondheid, maar niet de engelachtige vriendelijkheid had kunnen rooven; wie u daar gezien heeft spelende met uw rozenkransje en uw kruisbeeld, hij vergeet u nooit meer! Wie uwe woorden gehoord heeft, woorden vol verheven waarheid en diepe godsvrucht, onschatbare paarden van uwe verbleekte lippen gerold, neen, hij vergeet ze nooit meer! Meer dan iemand echter, ving zij ze op in haar trouw moederhart, de edele vrouwe, die hem lange dagen en lange nachten met onuitsprekelijke liefde bewaakte en verzorgde! Te vergeefs evenwel smeekte zij den Hemel om het behoud van dien zoon, den eenigen, die haar op aarde den zoeten naam van «moeder» kon toefluisteren; te vergeefs verklaarde zij zich bereid, haar twijfelenden geest gevangen te geven in de banden des geloofs voor het afgebeden wonder zijner genezing; — het offer moest volbracht, de kelk ten bodem toe geledigd worden; het zaad moest in den schoot der aarde wegsterven, alvorens de vrucht des heils te dragen.

De Julizon stond in vollen gloed; de oogsttijd was aangebroken; de jeugdige plant was gerijpt voor de eeuwigheid.

Als een blanke duif steeg zijne ziel ten hemel. Zijn lichaam werd volgens zijn verlangen, naar het hem zoo dierbaar Rolduc overgebracht en, als een eerste zaad van onsterfelijkheid, op den nieuwen Godsakker nedergelegd.

O! hoevele tranen vloeiden op zijn graf!

O! moeder, wie zal zeggen, wat er in uw bloedend hart omging, bij dat laatste vaarwel uwen lieveling toegeroepen, toen gij hem, en met hem geheel uw geluk, geheel uw levensvreugde, in den schoot

der aarde zaagt nederdalen! Matig, o matig uwe droefheid! Zijn dood zal uw leven worden; gij hebt hem het aardsche geschonken, hij zal het u met het eeuwige vergelden.

Zij ging henen overstelpt van droefheid. Maar het zaad, door de woorden van het lijdend kind in hare ziel geworpen, ontkiemde en groeide welig op. Nog geen jaar was er verlopen, of het gebed der onschuld had in den harten strijd tusschen geloof en dwaling gezegevierd. En toen zij op den eersten verjaardag van Johan's dood terugkeerde, zag men haar voor hetzelfde altaar, aan welks voet, op de bede van het kind, de bron der genade opborrelde, in gloeiende liefde nederknielen en het Brood der uitverkorenen ontvangen.

Wel was de smart niet geweken en weende zij nog bitter op het graf haars zoons, maar bestraald door de zon der genade, begreep zij nu, in hunne volle waarheid, de woorden in de marmeren zerk gebeiteld: «Ik ben de verrijzenis en het leven; wie in Mij gelooft, zal leven, al ware hij ook gestorven.» En een onuitsprekelijke troost verkwikte haar bloedend moederhart.

Maar wie, o dierbare jongeling, wie zal ten eeuwigen dage de herinnering van uw geloof en van uwe edele zelfopoffering bewaren?

Wel staat uw naam diep gegrift in het hart uwer studiegenooten. — maar Rolduc is als de rusteloze zee, waar steeds nieuwe golven de vorige verdringen. Uwe vrienden hebben uwe rustplaats reeds verlaten en zijn verspreid in alle oorden der wereld.

Wel zweeft uw beeld nog levendig voor den geest uwer leeraren, maar ook zij, op de gladde baan des levens voortgedreven, zullen niet altijd bij uw graf vertoeven.

Wel spreekt de prachtige grafkapel van uwe liefde tot Jezus, tot Zijne onbevleete Moeder, tot Zijn lievelingsleerling, maar zij meldt ons niet, dat daar een kind rust, wiens gebed zijne moeder bekeerde.

Nog eens, waar is de stem, die met onvermoeide kracht aan het nageslacht uw geloof en uwe edelmoedige daad zal verkondigen?

De moeder, die gij reddet, zij weet in hare vindingrijke liefde haar danklied te vereeuwigen. Onuitwischaar drukte zij uw beeld in het gesmolten metaal der klok, die in den doop uw naam ontving; en elken dag, op het middaguur, het uur der redding, waarop gij van God hare bekeering afsmeektet, golven de machtige tonen der Johannesklok over de ruime gebouwen van het gesticht, ruischen zij door de dichte kronen zijner eike- en beukeboomen en glijden zij langs de verre heuvelklingen, om zich te verliezen in de vruchtbare valleien.

En zoo lang geen goddelooze hand dit gezegend oord zal ootteren, zoo lang het kruis zal schitteren op zijn torens, zoo lang zal hare metalen tong uw

naam, uw onschuld, de kracht van uwe gebeden, de dankbare liefde uwer moeder verkondigen.

De Kerk van Rolduc, Begraafplaats der Hertogen van Limburg.

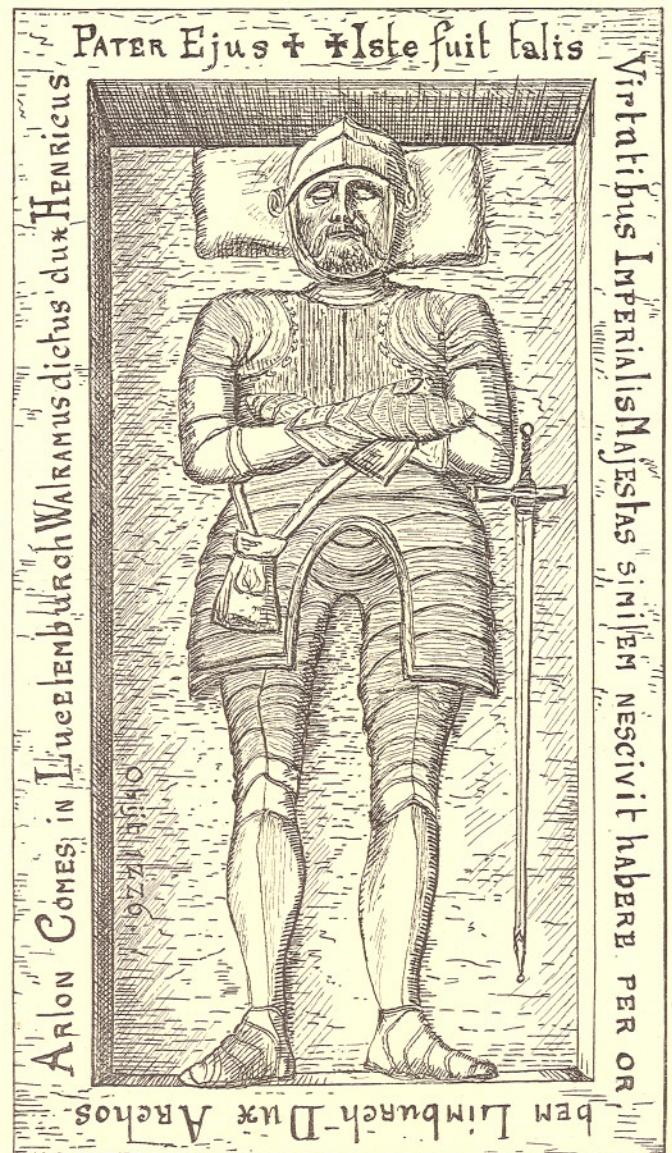
IN zijne geschiedenis van Limburg noemt Ernst de kerk van Rolduc het «Saint-Denis» der Hertogen van Limburg, voorzaten van ons geliefd vorstenhuis.

In het midden der kerk namelijk rusten de stoffelijke overblijfsels van Hertog Walram III, zeer diep begraven onder eene graftombe, die beschadigd en half verbrijzeld door de hervormers der zestiende eeuw, in 1687 hersteld werd in den vorm, dien zij nu nog heeft. Zij bestaat uit een hardsteenen praalzerk, waarin een levensgroot beeld den hertog voorstelt in liggende houding en met stalen wapenrusting bekleed; in de trekken van het gelaat bemerkt Ernst, is het nieuwe beeld de trouwe navolging van het eerste. De tegenwoordige sarcophaag ligt van 1687 af even onder den vloer en is met koperen tralie-
werk overdekt. De rand draagt het volgende opschrift:

Iste fuit talis virtutibus imperialis
Majestas similem nescivit habere per orbem:
Limburgh dux, archos Arlon, comes in Lucelemburch,
Walramus dictus, dux Henricus ejus.

Wij vertalen; Zóó was zijn uiterlijk; geen prins ter wereld beklom den keizerstroon, die hem in deugden evenaarde. Hij was Hertog van Limburg, Markies van Arlon, Graaf van Luxemburg. Zijn

naam is Walram; hij was de zoon van Hertog Hendrik.

Graftombe van Walram III, Hertog van Limburg.

Tevens zijn in de kerk te Rolduc begraven:

Jutta van Gelder, gemalin van Walram II (den Heiden.)

Hendrik II met zijne gemalin Machteld, gravin van Saphenberg.

Hendrik III, Hertog van Limburg, vader van Walram III.

Door deze Hertogen stamt onze jeugdige Koningin Wilhelmina, (die God moge beschermen!) van Karel den Groote af, zooals blijkt uit den stamboom door wijlen Mgr. Everts, directeur der scholen te Rolduc, aan Zijne Majesteit Koning Willem III, bij zijn vijf-entwintig-jarig Koningschap, in 1874 aangeboden.

De te Rolduc begraven voorvaders van ons koninklijk stamhuis nemen wgens hun uitstekenden krijgsmoed een eerste plaats in onder de ridders dier heldeneeuw.

Hendrik II was een moedig krijgsman, al stelde hij zijn dapperheid niet altijd der goede zaak ten dienste. Wij zien hem strijden onder het vaandel van Frederik Barbarossa, tegen Rome optrekken in 1166, terwijl hij reeds met Kerstmis in 1165 aan de vergadering deelnam, waarin de anti-Paus Paschalis III de heiligverklaring van Karel den Groote uitsprak. Hij stierf aan de pest, die in het leger van den keizer in Italië uitbrak, maar zijn lichaam, (of liever zijn gebeente) werd naar Rolduc overgebracht.

Hendrik III (de Oude) was volgens Ernst een der uitstekendste vorsten zijner eeuw. Hij was begaafd met een buitengewone werkkracht en een onwrikbare standvastigheid in het doorzetten zijner plannen. Hij was een schrander staatsman, maar niet altijd even oprecht en kiesch in de keus zijner middelen, een krijgsman, wiens dapperheid zich

nooit verloochende en tot in hoogen ouderdom roemrijk uitblonk.

Zijne regeering was een onafgebroken oorlogen, nu eens in groote geschillen zooals in den strijd van Otto IV van Duitschland tegen Philips August van Frankrijk, waar hij als een der dapperste verdedigers van Otto deelnam aan den slag bij Bouvines, dan weder in de twisten der kleinere vorstendommen, waarin Limburg onophoudelijk gewikkeld was.

Wij halen slechts één feit aan, dat meer op Rolduc betrekking heeft.

In den strijd van den rechtmatig gekozen bisschop van Luik, den heiligen Albertus van Leuven (officium dioec. Ruraemund. 21 Nov.) tegen Lotharius van Hostade, beschermeling van keizer Hendrik VI, was Hertog Hendrik de trouwe en edelmoedige beschermer van den vervolgd kerkvoogd, zijn zusterszoon. Op het versterkt slot van Limburg vond de heilige een veilig toevluchtsoord, en onder de trouwe hoede en begeleiding van den onversaagden hertog vertrok hij naar Reims ter bisschopswijding. Toen Albertus te Reims op trouwelooze wijze door Duitsche edellieden (Hendrik was, op de tijding dat de Keizer van Duitschland naar Luik getrokken was, naar Limburg teruggekeerd) vermoord was geworden, trad de Limburgsche ridder als vreeselijk wreker op dier snoode daad en vernielde al de burchten van den Graaf van Hostade.

Wanneer wij nu lezen dat de Hertogen van Limburg de Abdij van Rolduc «hun huis» en de kerk «hunne kerk» noemen, is het dan niet hoogst waarschijnlijk, dat ook Albertus gedurende zijn leven dikwijls te Rolduc vertoefde, hij die in zoo innige betrekking met de Hertogen stond?

Hendrik III stierf in het jaar 1221. Een document bewijst, dat in hetzelfde jaar de heilige Engelbertus, aartsbisschop van Keulen, zich te Rolduc bevond, en het is waarschijnlijk, dat hij de begrafenis van den Hertog door zijne tegenwoordigheid opgeluisterd heeft. Het stuk behelst een, door Hendrik III aan het kapittel van Maastricht gegeven privilege, dat nu door Walram zijn zoon bevestigd wordt en op de eerste plaats door Engelbertus als getuige ondertekend is. Het eindigt met de woorden: dit is gebeurd te Rolduc 1221. Daar Walram enkel den titel voert van Graaf van Luxemburg, is de charta waarschijnlijk op den dag der begrafenis van zijn vader uitgevaardigd.

Walram III, de stamvorst van het beroemd Limburgsch-Luxemburgsch vorstenhuis, schittert als een der heldhaftigste ridders in de roemvolle schaar der kruisvaarders.

Hij had zich met zijn vader en broeder onder de banier des kruises geschaard, toen keizer Frederik Barbarossa op den beroemden landdag van Mentz, den «landdag van Christus» genoemd, het kruis aannam.

In het Oosten zien wij hem steeds als den trouwen en onversaagden wapengezel van den dapperen Koning Richard Leeuwenhart van Engeland. Hij streed aan 's Konings zijde in den vreeselijken slag van Arsuf (1191), waarin Saladijn 8000 soldaten en 32 emirs op het slagveld liet, en Richard met zijn wapenbroeders tusschen de vijandelijke scharen woedde als de zeis tusschen de korenaren, gelijk de oorkonden het uitdrukken.

Het volgend jaar was nog roemrijker voor den Limburgschen ridder. Koning Richard Leeuwenhart had hem uitgekozen tot eene onderneming, een wapen-

feit, zooals men moeielijk een tweede in de jaarboeken der geschiedenis zal vinden. (Ernst. Histoire du Limbourg, III, 171-172.)

Terwijl de koning te Accon vertoeft, ontvangt hij het bericht, dat Saladijn Jerusalem verlaten en zich met al zijn strijdkrachten geworpen heeft op Joppe of Jaffa, eene vesting die slechts door 3000 Christenen verdedigd werd. Terstond zendt hij een afdeeling soldaten die, langs het strand, Joppe zouden bereiken; hij zelf steekt in zee met 10 ridders, onder welke Walram en eenige boogschutters, om met allen spoed hulp te brengen aan de bezetting. Voor Accon gekomen, ziet hij, dat de stad reeds in 't bezit der vijanden is. Vol verontwaardiging springen de onervaarde ridders van de schepen, waden tot aan het middellijf door de golven, stormen de poort binnen, richten een vreeselijk bloedbad onder de Muzelmannen aan, dringen tot den burcht door, waar de bezetting nog weerstand biedt, en drijven het talrijk leger der ongeloovigen uit de stad.

Dit haast ongelooflijk wapenfeit veroorzaakte een ware paniek onder de Muzelmannen; de naam alleen van Richard verwekte angst, en de moed des konings werd spreekwoordelijk. De Turksche schrijver Boha-Eddin kan zijn hulde aan de heldenschaar niet onthouden.

Eer en hulde aan de ridderlijke voorvaderen van ons Koninklijk geslacht!

Eer en hulde, trouw en liefde aan Neerlands jeugdige Koningin, de laatste loot van dien forschen stam!

Moge zij, in vereeniging met Z. Kon. Hoogh. Prins Hendrik van Mecklenburg aan Nederland een nieuw geslacht van Koningen schenken, in wier aderen het heldenbloed der Walrams stroomt!

Afstamming van **H. M. Wilhelmina**

Koningin der Nederlanden van

Karel den Groote door de Hertogen van Limburg.

KAREL DE GROOTE († 814) × **Hildegardis.**

I. Lodewijk de Vrome († 840) × **Jutta van Beieren.**

II. Karel de Kale († 877) × **Ermintrudis van Orleans.**

III. Lodewijk de Stamelaar († 879) × **Aleidis.**

IV. Karel de Eenvoudige († 929) × **Ogiva van Engeland.**

V. Lodewijk van Overzee († 955) × **Gerberga van Saksen.**

VI. Karel van Frankrijk hertog van Lotharingen († 991) × **Bonna van Ardennen.**

VII. Lambert I heer van Leuven († 1015) × **Gerberga van Lotharingen.**

VIII. Eustachius I graaf van Boulogne († 1040) × **Machteld van Leuven.**

IX. Fred. van Luxemb. hert. v. Neder-Loth. († 1065) × **Gerberga v. Boulogne** († 1049).

X. Walram of Udo graaf van Limburg († 1082) × **Jutta van Luxemburg.**

XI. Hendrik I graaf van Limburg en Arlon († 1119) × **Aleidis gravin van Bodenstein.**

XII. Walram II (de Heiden) graaf v. Limburg († 1139) × **Jutta v. Gelder** (hegr. te Rolduc).

XIII. Hendrik II hert. van Limburg († 1167) × **Machteld gravin van Saphenburg.**
(Begraven te Rolduc.) (Begraven te Rolduc.)

XIV. Hendr. III hert. v. Limburg († 1221) (Begr. te Rolduc.) × **Sophia gravin v. Saarbruggen.**

XV. Walram III hert. v. Limb. graaf v. Luxemb. († 1226) × **Kunegonda erfdochter v. Valkenb.**
(hegraven te Rolduc.)

XVI. Walram I heer van Valkenburg († 1242) × **Elisabeth gravin van Baar.**

XVII. Diederik I v. Valkenburg († 1268) × **Johanna (of Aleidis) gravin v. Loon.**

XVIII. Walram II van Valkenburg († 1302) × **Philippa van Gelder.**

XIX. Reinout van Valkenburg († 1332) × **Maria van Bantershem.**

XX. Margaretha v. Valkenb. × **Hendrik graaf v. Vianden heer v. Grimbergen** († 1351).

XXI. Otto II graaf van Nassau Dillenburg († 1369) × **Aleidis van Vianden.**

- XXII Jan graaf v. Nassau Dillenh. († 1400) × Margar. gravin v. d. March en v. Kleef.
- XXIII. Engelbert I graaf v. Nassau enz. († 1442) × Johanna v. Polanen en Breda.
- XXIV. Jan (de oude) gr. v. Nassau Dill. († 1475) × Maria gr. v. Loo or. v. Heinsberg etc.
- XXV. Jan (de jonge) van Nassau († 1516) × Elisabeth van Hessen.
- XXVI. Willem (de oude) van Nassau († 1559) × Julienne van Stolberg.
- XXVII. Willem I (de Zwijger) gr. v. Nassau, pr. v. Oranje († 1584) × Louise v. Coligny.
- XXVIII. Frederik Hendrik prins van Oranje († 1647) × Amalia gravin van Solms.
- XXIX. Albertine Agnes prinses v. Oranje († 1664) × Willem Fred. gr. v. Nassau-Dietz.
- XXX. Hendrik Casimir graaf van Nassau-Dietz († 1696) × Amalia v. Anhalt-Dessau.
- XXXI. Jan Willem Eriso gr. v. Nassau-Dietz pr. v. Oranje († 1711) ×
Maria Louise van Hessen-Kassel.
- XXXII. Willem IV prins van Oranje-Nassau († 1751) × Anna van Groot-Bretanje.
- XXXIII. Willem V pr. v. Oranje-Nassau († 1806) × Fred. Sophia Wilh. v. Pruisen.
- XXXIV. Willem I koning der Nederlanden, groothertog van Luxemburg, prins van Oranje-Nassau († 1843) × Frederica Louisa Wilh. prinses van Pruisen.
- XXXV. Willem II koning der Nederl. († 1849) × Anna Polowna grootv. v. Rusland.
- XXXVI. Willem III koning der Nederlanden († 1890) ×
Adelheid Emma Wilhelmina Theresia prinses van Waldeck en Pyrmont.
- XXXVII. WILHELMINA Helena Paulina Maria Koningin der Nederlanden,
Prinses van Oranje-Nassau gehuwd den 7den Februari 1901 met
Z. Kon. Hoogheid Prins Hendrik van Mecklenburg-Schwerin.

Aan Hare Majesteit brengen wij opnieuw nederig de Hulde, Haar op den hme-
lijksdag aangeboden door den Directeur, de Leeraren en Leerlingen van Rolduc.

't Aloud Rolduc, waar 't duuraam grafgesceente
Uw voorgelacht vereert in het geheente
Der lofen van 't Hertogelijke Huis
Der kloeke Walrams, ridders van het Kruis, —
't Aloud Rolduc, dat ook in jonger tijden
Rond een Oranje-prins zich mocht verblinden
Om uit zijn mond te hooren: „Leefft in vree;
„Wat over u ook koom, „Te Maintiendrai,” —
't Aloud Rolduc — verjongd en als herhooren,
Nu 't oude in nieuwen luister staat te gloren —

Waar godsdienstgijn zich paart aan burgerdeugd
In 't harte van de Nederlandsche jeugd —
't Aloud Rolduc beknigt U hulde en trouwe,
Oranje-Maagd, thans Koninklijke Vrouwe!
Het juicht U toe met frische jonglingskracht;
Het bidt voor U en voor Uw nageslacht.
Met gansch Uw volk, het thans zoo eensgezinde,
Roemt het U Wilhelmina de Beminde;
Zijn hartewensch en hede is U gewijd:
Oranje nu! Oranje voor altijd!